

ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΕΒΟΥΣΑ

Ὁ Πρόλογος τοῦ πρώτου τόμου γράφηκε γιὰ τοὺς δύο, ἀφοῦ νόμιζα, ὅταν τὰ σύναξα, πῶς ἔλα μου τὰ *Ῥόδα καὶ Μήλα* θὰ γίνονταν ἑνὸς τόμου. Δὲν ἔχω λοιπὸν καὶ πολλὰ νὰ πῶ σήμερις. Γιὰ τὴ μισή γλώσσα θαρῶ πῶς εἶπαμε πιὰ ἔσα εἶπαμε. Καθὼς μοῦ γράφει ὁ φίλος μου ὁ Μαρκέτης, φτάνει μας ἡ κοινωνικὴ, φτάνει μας ἡ πολιτικὴ ἀναρχία· ἡ ἀναρχία ἡ γλωσσικὴ μπορεῖ νὰ λείψῃ.

Μιὰ μέρα—στὸν τρίτο τόμο, ἂν τύχῃ καὶ βγῇ τρίτος τόμος *Ῥόδα καὶ Μήλα*—θὰ πάρομε ἴσως νὰ ζητάσουμε ἄλλο ζήτημα· θὰ ὑποθέσουμε πῶς ὅλος ὁ κόσμος πιὰ γράφει τὴ δημοτικὴ, πῶς ὅλος ὁ κόσμος τὴ θέλει, καὶ τότες θὰ προσπαθήτομε νὰ δοῦμε τὴ μέτρο τάχα πρέπει νὰ κρατήσουμε, πῶς πρέπει νὰ βολέψουμε τὰ καθέκαστα, γιὰ νὰ συμφωνήσουμε, ὅλοι μας ἐμεῖς οἱ δημοτικιστὰδες, ἀπάνω σ' ἕνα διὰ ζητηματάκι. Ἡ γνώμη μου, λ. χ., εἶναι πῶς ὅταν ἡ καθάρεβουσα συνηθίζει κανέναν τύπο ποῦ εἶναι, ποῦ ξέρουμε πῶς εἶναι δημοτικὸς, σωττὸ καὶ μεῖς νὰ παραδεχτοῦμε τὸν ἴδιον, ἀντὶς νὰ παραγυρέβουμε ἄχαφρα δημοτικώτερους τύπους. Ἔτσι κι' ἀπαρχῆς, δίχως νὰ δισταζοῦμε μιὰ στιγμή, φιλοξενήσαμε τοὺς τύπους *τῆς τούς, τὸς ἐμπόρους* κτλ. κτλ., ἀντὶς νὰ γράφουμε *τοὺς ἐμπόροι, τὸ ἐμπόρου, τὸ ἀντρεις, τὴ γυναικας*, ὅσο διαδομένη κι ἂν εἶναι στὴν Ἑλλάδα ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ *τῆς*. Τώρα ὁ φίλος μας καὶ μάλιστα ὁ καλὸς μου φίλος ὁ Παλλῆς βλέπω κ' ἔχει ἀγάπη μεγάλη γιὰ τὸ θὰν καὶ γιὰ τὸ νὰν, θὰν τὸ πῶ, νὰν τὸ πῶ. Βέβαια πῶς ἀμαρτία δὲν εἶναι νὰ τὰγαπᾶ καὶ νὰ τὰ βάζῃ μοῦ ἔρχεται ὅμως ἐμένα σὰν περιττό. Ὁ Παλλῆς, ποῦ ἔχει ψυχὴ ἀγαθὴ, ἄς ἐρωτηφῆ καὶ με τύπους πιὸ χρήσιμους, θαρῶ καὶ ποῦ δείχνουν πῶς καὶ στὰ ζητηματάκια, ποῦ λέγαμε, συμφωνοῦμε σὰν τὰδέρφια. Δὲ βλέπω τί βγαίνει μήτε ἀπὸ τὸ θὰν τὸ μήτε ἀπὸ τὸ νὰν τό. Πῶς τὸ λένε στὴν Ἀθήνα, τὸ λένε. Μὰν δὲν τὸ λέν ὅλοι κι ὁ ἴδιος ἄθρωπος πότε τὸ λέει, πότε ὄχι. Δὲ μοιάζει διόλου νὰ εἶναι κοινὸς τύπος· σίγουρο πῶς δὲν εἶναι πανελλήνιος. Λοιπὸν τί φελεῖ;
Ὁ ἀναγνώστης θὰ σκουντάψῃ καὶ θὰ σκουντάψῃ ἀδικα, γιὰτὶ δὲν ἀξίζει. Ἐμεῖς δὲ γράφουμε τὴ δημοτικὴ ἀπὸ πείσμα ἢ γιὰ τὸ πείσμα· τὴ γράφουμε γιὰ τὸ καλό.

Ἀπάνω κάτω τὰ ἴδια θᾶλεγα καὶ γιὰ κάτι ἄλλους τύπους, *ρτουρέκι γκαμήλα*

καὶ τέτοιους. Ἡ καθαρῆβουσα ἢ τουλάχιστο ἡ μισητὴ γλῶσσα, ἕμα τὸς πῆ, θὰ τὸς πῆ *τουφέκι, καμήλα*, ποῦ φαίνονται τύποι κοινοί. Ἐννοεῖται, μπορεῖ κανεὶς εἶτε σπίτι του εἶτε στὸ χωριὸ του νὰ τῷμαθε καὶ νὰ τὸ ξέρη *καμήλα* καὶ *ντουφέκι*. Μὰ θαρρῶ πῶς τότες ταιριάζει νὰ κάμη καὶ μιὰ θυσία στὴν κοινὴ συνθήεια τῆς δημοτικῆς. Σὰν ἔρχισα νὰ γράφω, εἶχα καὶ γὼ μερικοὺς ιδιωτισμοὺς ποῦ ἀπὸ τὴν Πόλιν τοὺς βαστοῦσα· τῶβρισκα μάλιστα σὰν κάπως παράξενο νὰ λέω μοῦ *μιλησες* ἀντὶς μὲ *μιλησες*, ποῦ εἶναι τὸ πολιτικό, *φαινότανε* ἀντὶς *φαιρουνταν* καὶ κάτι ἄλλα. Ὡστόσο τὰ βάζω τώρα κι ἀφτά. Κάθε κοινὴ γλῶσσα εἶναι καμωμένη ἀπὸ διάφορους ιδιωτισμοὺς, ἀπὸ κάμποσες ντοπιολαλιές. Κι ὄχι μονάχα ἡ κοινὴ γλῶσσα ποῦ μιλιέται σ' ἕνα ἔθνος, μὰ κ' ἡ γλῶσσα ποῦ γράφεται, ἡ κοινὴ φιλολογικὴ γλῶσσα, θησαυρίζει πολλοὺς ιδιωτισμοὺς, φτάνει ὁ καθένας τοὺς νὰ εἶναι ἀληθινὸ μάσσαμα, κι ἀφτὸ στέκεται σὲ μᾶς, ἀφοῦ ἐμεῖς τοὺς διαλέγουμε, ἀφοῦ ἐμεῖς σήμερα μορφώνουμε τὴ γλῶσσα τὴ φιλολογικὴ. Λοιπὸν ἀνάγκη νὰ προσέχουμε, γιὰ νὰ τὸ καταφέρουμε ὅπως πρέπει καὶ γιὰ νὰ χουμε σωστὴ γλῶσσα. Οἱ δασκάλου κάθε τόσο μᾶς πετοῦνε στὸ πρόσωπο τᾶγιο τὸνομα τοῦ Ντάντε. Τὴν ἴδια ὅμως τὴ στιγμῆ, κατηγοροῦνε τὴ δοτικὴ γιὰ τοὺς διάφορους ιδιωτισμοὺς τῆς, πᾶσι νὰ πῆ γιὰ τὸν πλοῦτο τῆς. Δὲ βλέπουνε πῶς ὁ Ντάντε ἄλλη δουλειὰ δὲν ἔκανε παρὰ νὰ συνάζη ὄχι μόνον λέξεις, μὰ καὶ τύπους, ἀπὸ κάθε μέρος, ἀπὸ κάθε διάλεχτο, καθὼς τὸ εἶπαμε, ἀπὸ κάθε ντοπιολαλιὰ τῆς Ἰταλίας, ἴσα ἴσα λοιπὸν ἐκεῖνο ποῦ προσπαθοῦμε νὰ καταφέρουμε καὶ μεῖς. Ἐλεγε, λόγου χάρη, *pietade* (τοσκάνικο, ἢ βενετσιάνικο κατόπι), *pietate* (μεσημβρινό), *pietà* (κοινὸ καὶ φλωρεντίνικο), *vuì* καὶ *voi*, *fuè* καὶ *fù*, κτλ. κτλ.¹ Τὸ λεχτικό του πιά, γνωστὸ εἶναι πῶς ἀπὸ παντοῦ τὸ μάζωνε καὶ πῶς σήμερις ἀκόμη, στὸν Ντάντε ποῦ καμαρώνει ὁ δάσκαλος, λιγώτερο θαρρῶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὸν ποιητὴ παρὰ γιὰ νὰ μᾶς χτυπήσῃ, κάμποσες λέξεις ἢ ἔμειναν ἀνεξήγητες ἢ καλὰ δὲν ξηγηθῆκανε.

Δὲ σημαίνει πᾶλε πῶς ἐμεῖς, παίρνοντας, συνηθίζοντας, καθιερώνοντας, ὅπως πασχίζουμε νὰ τὸ κάνουμε, τὸν πιὸ κοινὸ τύπο, τὸ ῥωμαϊκό, θὰ καταδικάσουμε καὶ θὰ ξορίσουμε μιὰ καὶ σώνει τὸν τύπο τὸν ἀσυνήθιστο. Εἶναι τὸ ζήτημα γιομάτο ποικιλοχρωμιές καὶ θέλει σκέψη. Οἱ ἀρχαῖοι — καὶ σ' ἀφτό, καθὼς καὶ σ' ἄλλα πολλά, μποροῦμε νὰ τοὺς μιμηθοῦμε — εἶχανε μιὰ γλῶσσα ποιητικὴ, ποῦ ὅλη τῆς ἡ ποίηση ἔβγαине ἢ ἀπὸ μιὰν ἀσυνήθιστη λέξη, ἢ κάποτε

1) Κοτρ. Ν. Καίχ, *Le origini della lingua poetica italiana*, principii di grammatica storica italiana ricavati dallo studio dei manoscritti, Firenze, 1880, 80 (x. σ. 154, 82) καὶ Zingarelli, *Parole e forme della divina commedia aliene dal dialetto fiorentino* = *Studi di Filologia* τοῦ Monaci, Roma, I. 1884 (x. σελ. καὶ σελ. V.)

κι από ένα τύπο ξεχωριστό. Σὺν ἔλεγε κανεὶς, λ. χ., τὴ νύχτα *euthronon*, ἢ τὸ φῶς *gras* — ἃ *gras agron* — ἔφτανε γιὰ νὰ γίνῃ ἀμέσως ὁ λόγος ποιητικός. Ἡ σημερινή μας ἢ γλώσσα εἶναι τόσο πλούσια, ποῦ μπορούμε καὶ μεῖς ἀπτό νὰ τὸ κατορθώσουμε σὺν καὶ κείνους, ἴσως καὶ κάτι περὶ πρᾶπανῶ. Ἐνας ἀσυνήθιστος τύπος, ἕνα *χ.Πθετα*, ἕνα *ἐγ.λεπα*, ἕνα *σουργ.λερός*, ὡς κ' ἕνα *θὰν τὸ ἢ γὰν τὸ*¹, πιάνουने περιφραμα τὸν τύπο τους, ἔχι μόνον στοὺς στίχους, μὰ καὶ στὰ πεζά, σὰ θέλει κανεὶς νὰ δώσῃ ποῦ καὶ ποῦ ἰδιαιτέρη δύναμη στὴν ἔκφραση, μάλιστα καὶ νόημα ἰδιαιτέρο. Δὲν πιστέβω, λ. χ., νάχῃ τὴν ἴδια σημασία ἢ φράση μοῦ *γάρηκε* κ' ἢ φράση μοῦ *γάρη*. Θυμοῦμαι τουλάχιστο πῶς τὸν ἀόριστο μοῦ *γάρη* τὸν ἔβαλα, σ' ὄλο τ' *Ὀνειρο τοῦ Γιαννίρη*, μιὰ καὶ μόνη φορά², νὰ δείξω πῶς ἐκείνη τὴ στιγμή κάτι ἀσυνήθιστο γίνεται, κάτι φανταστικό, κι ἀλήθειζ μοῦ ἔμαθε ὁ μακκρίτης ὁ πεθερός μου ὁ *Ronan*, πῶς κάποτε σφεύρει νὰ μεταχειριστῇ κανεὶς, ὅπως καὶ τόκνε στὰ βιβλία του, μιὰ φορά μονάχα, σ' ἕναν ἄλλα-καιρο τόμο, μιὰ λέξη ποῦ ἔτσι δὲ χάνει τὴ θωριά της τὴν ξεχωριστή. Γαλλικὰ ὅμως οἱ τύποι δὲν ἀλλάζουν, ἐνῶ ἐμεῖς τοὺς ἀλλάζουμε μιὰ μορφή. (Ἡ *κρῶ*, λ. χ., πῶς ὁ Γιαννίρης (σελ. 373) εἶχε δίκιο ποῦ περπατοῦσε μὲ τὴ Χρυσούλα καὶ ποῦ περπάταε μὲ τὴ Μυρριάνα. Ὡς καὶ στὴν κοινὴ τὴν κουβέντα, χαιρέταε ἄλλο θὰ πῆ, κι ἄλλο χαιρετοῦσε. Ὁ δὲ Βιάζης, σὰ μοῦ δηγότανε στὴ Ζάκυθο τοὺς σεισμούς, ἀξαφνα μοῦ εἶπε καὶ τὴ φράση «Εἶδα μιὰ γυναίκα νὰ πορβατάη στὶς πόρτες» (*Ὀνειρο τοῦ Γιαννίρη*), 491). Τὰ φέρνει λοιπὸν ἀπτά κ' ἢ κουβέντα τὴν ποιήσῃ της, καὶ τὸ πορβατάη ἐκεῖνο εἶναι τόσο τέλειο ποῦ ὁ τύπος μοναχός του ζουγραφίζει τὴ δυστυχία, τὴ θλίψη καὶ τὴν ἐλπίδα τὴν τζακισμένη τῆς γυναίκας, χωρὶς νὰ χρειάζεται ἄλλη περιγραφή...

Σὰ γεράση κανεὶς, ἐφολα κατανατάει καὶ μωρόλογος. Ἔτσι τῶπαθα καὶ γώ, ποῦ πάω καὶ ξεσκαλίζω τὰ δικά μου, τὸ *Γιαννίρη* μου καὶ τοὺς σεισμούς του. Λοιπὸν, ἄς ἀποσώσουμε πιά τὴν ὀμιλία μας μὲ δυὸ λόγια, Ἡ τέχνη κερδίζει, κερδίζει καὶ τὸ ὕφος ἀπὸ τύπους ἀσυνήθιστους, σὺν τοὺς φέρῃς μὲ τρόπο. Μὰ γιὰ νάχουने ὄλη τους τὴν ἀξία, σωστὸ νὰ μὴν τοὺς βάζουμε ὅπου κι ὅπως λάχῃ, καὶ νὰ μὴ λέμε πῶς εἶναι κοινοὶ δημοτικοί, ἀφοῦ δὲν εἶναι.

ΑΝΤΙΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ἄπτά ὄλα μοναχά τους θὰ μποῦνε σὲ τάξη καὶ νὰ μὴ μὰς νοιάζῃ. Μήτε εἶναι ὄρα νὰ σηκώσουμε τέτοιο ζήτημα. Ἐχομε νὰ φροντίσουμε γιὰ κάτι ἄλλα, γιὰ δυὸ τουλάχιστο καὶ θὰ πασκίσω νὰ τὰ πῶ—ἢ νὰ τὰ ξαναπῶ.

1) Κοίτ. *Revue Critique*, 1901, ἀριθ. 21, 471, τῆρο μου γιὰ τὴν Ἰ λ ι ἄ δ α τοῦ Πάλλη.

2) *Ὀνειρο τοῦ Γιαννίρη*, σελ. 280.

Τίποτα δὲν κατορθώσαμε, ὅσο δὲν καταλάβουμε, ὅσο δὲν καταλάβῃ ὁ καθένας, ἤσυχα, δίχως πάθος, δίχως θυμούς καὶ φωνές, α') πῶς ἡ καθαρέβουσα εἶναι ἀντιελληνικὴ γλώσσα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ χίλια της τὰ λάθια, καὶ β') πῶς εἶναι ἀντιεθνικὴ, ὅπως μᾶς τὸ φανερώνουνε, μὲ λίγη σκέψη, ὅσα γίνονται, ὅσα καθημερινὲς ἀκούγονται καὶ στοὺς δρόμους.

Πολὺ σημαντικό νὰ ποδείξουμε—ἂν καὶ τὰ ποδείξαμε φορές ἀμέτρητες—πῶς ἡ καθαρέβουσα εἶναι ἀντιελληνικὴ, γιατί τὸ κάφκημά της εἶναι ποῦ ἀφτὴ βᾶστιξε τὴν ἀρχαία τὴν ἑλληνικὴ ἀκέρικη καὶ ἀχάλαστη, ἐνῶ τὴν καταστρέφει, ὅχι δηλαδὴ ἀπὸ κακία, μὰ ἐπειδὴ καὶ δὲν τὴ ξέρει. Καὶ νὰ μὴ θαρρέψῃ πάλε κανέναν πῶς τὸ λέμε τάχα νὰ τὴν πειράξουμε. Διόλου τὸ λέμε πολὺ ἐπλά, γιατί τὸ κάτω κάτω τί μᾶς χωρίζει ἐμᾶς καὶ τοὺς δασκάλους; Μᾶς χωρίζει τοῦτο μονάχα, ποῦ γιὰ τὴ γλώσσα, γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἐνότητα, ἔχουνε ἀκόμα καὶ σήμερις οἱ δασκάλοι τὴν ἴδια ἰδέα ποῦ εἶχε καὶ ὁ μακαρίτης ὁ Κοραΐς. Μὰ τί νὰ κάνουμε, ποῦ ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Κοραΐ προδέψε ἡ ἐπιστήμη; Λοιπὸν τὰ λάθια τῆς καθαρέβουσας, ποῦ δὲν τὰ βλέπανε τότες, τὰ βλέπουνε τώρα. Καὶ γι' ἀφτὸ εἴπαμε πῶς ἡ καθαρέβουσα, γεννημένη στὰ χρόνια ἐκεῖνα, θρεμμένη μὲ τίς ἰδέες ἐκεῖνης τῆς ἐποχῆς, δὲν πρόφταξε νὰ μελετήσῃ τὴν ἀρχαία.

Ὡς τόσο καταφρονεῖ ὁ Ῥωμιὸς τὴ γλώσσα του, γιατί τὸ πίστεψε πῶς εἶναι πρόστυχη, γιατί τοῦ ἔμαθε ἡ καθαρέβουσα πῶς ἡ δημοτικὴ μᾶς εἶναι εἶδος ἀνακάτεμα ἀπ' ὅλα τοῦ κόσμου τὰ λάθια.

Ἐμεῖς ἐρχόμαστε πάντα σὲ συζήτησι, γιατί ἅμα φιλονικήσῃ κανεὶς μὲ κρῦο αἷμα, ἔχουμε τὴν πεποίθησι πῶς θὰ καταλάβῃ ποῦ μαθὲς βραίνει καὶ τὸ δίκιο. Προσμένουμε μάλιστα νὰ μᾶς ἀποδείξουνε—ὅποιοι καὶ ἂν εἶναι—πῶς γελαστήκαμε καὶ πῶς δὲ γελιέται ἡ καθαρέβουσα.

Λοιπὸν ἂς φέρουμε κ' ἓνα παράδειγμα νὰ δοῦμε ποῦ μεριὰ βρίσκεται τὸ λάθος, μ' ἄλλα λόγια ὁ βαρβαρισμὸς, στὴ μεριὰ τὴ δικὴ μᾶς ἢ στῆς φιληνάδας τὴ μεριὰ.

Μοῦ φαίνεται πῶς ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ τοὺς δυὸ ἤχους φσ πλάγι πλάγι, πουθενὰ δὲν τοὺς συνηθίζει.

Εἶναι ἔτσι ἢ δὲν εἶναι;

Εἶναι.

Εἶναι μάλιστα τόσο πολὺ ποῦ ὁ μέλλοντας τοῦ ρημάτου γράφω ἔπρεπε νὰ εἴτανε ταχτικὰ—ὅπως ἐννοοῦν οἱ δασκάλοι τὸ ταχτικὸ—γράφω.

Ὡς τόσο γράφω δὲν ἔχουμε. Ἐχουμε γράφω (γράφω)¹.

1) Ὅπου σὲ κάποιες ἐπιγραφὰς διαβάζεται ἔ γ ρ α φ σ ε, θὰ πῆ τότε πῶς δὲν εἶχαν ἀκόμη ἄλλο ψηφὶ νὰ τὰ σημειώσουνε (τὸ Ψ), τότε πῶς ἔτσι τῷ φερνε καμιά ντόπια προφορὰ ποῦ μᾶς εἶναι ἀγνωστὴ, γιατί μοιάζει σὰ νὰ εἴτανε φυτόπνοο τὸ Σ, δηλαδὴ κάποιος σ μὲ δασία (κ. Blass³, 94).

Τώρα έλξτε νά γυρίσουμε νά δοῦμε τήν καθαρέβουσα, τί λέει.

Τούς δυό ἤχους *φσ* τούς συνηθίζει πλάγι πλάγι ἢ δέν τούς συνηθίζει.

Τούς συνηθίζει ἄλλο τίποτα, τούς καμαρώνει κιόλας. Κάθε στιγμή ποῦ πῆ *παιδέφσω*, *επαίδεφσα* κτλ. κτλ.

Εἶναι *φσ* ἢ δέν εἶναι;

Μά, θά μοῦ ἀπαντήσης, γράφεται *ευ* κι ὄχι *εφ*!

Τό ἴδιο σά νάλεγες, φίλε μου, πῶς ἐπειδή τό *γράφω* γράφεται μέ *ψ*, δέν εἶναι *σφ*.

Ἡ καθαρέβουσα βλέπει τά *ψηφιά*. Δέν προσέχει στή ζωή, δέν προσέχει στούς ἤχους, καί γιά τοῦτο δέν κρίνει τά πράγματα ὅπως εἶναι. Κ' ἔτσι, πολὺ φυσικά, πρώτη ἀφτὴ χαλνάει τήν ἀρχαία, πάει νά πῆ δέν τήν καταλαβαίνει. Μπορούσαμε νά φέρναμε χίλια παραδείγματα καί πάντα θά φτάναμε στό ἴδιο τὸ συμπέρασμα. Σήμερις πιά ὡς κι ὁ Χατζηδάκης ἔδειξε πῶς ἄλλαξε ἡ προφορά². Γιὰ τήν καθαρέβουσα ἐνοεῖται δέν ἄλλαξε. Δέν εἶδε πῶς γλώσσα καί προφορά εἶναι ἴδιο. Θαρρεῖ πῶς κ' οἱ ἀρχαῖοι λέγανε τὸ *ευ εφ* ἢ *εβ*. Θέλει νά ταιριαζῆ λοιπὸν προφορά καινούρια, ὅπως εἶναι τὸ *εφ*, *εβ*, μέ ἀρχαίαι γλώσσα, ποῦ *εφ*, *εβ* δέν ξέρει, κι' ἀπὸ κεῖ, ἀπὸ τὸ σύστημά της ἀφτό, μᾶς ἔρχουνται ὅλα της τὰ λάθια.

Νά ξετάσουμε τώρα πῶς φέρεται κ' ἡ δημοτικὴ μας μέ τούς πλαγιανούς ἤχους *φσ*.

Τούς ἔχει ἢ δέν τούς ἔχει;

Δέν τούς ἔχει, ἀφοῦ *παιδέφσω* δέν ὑπάρχει· ὑπάρχει *παιδέπσω* (*παιδέψω*) κτλ.

Δηλαδή ἀπαράλλαχτα ὅπως καί στήν ἀρχαία!

Λοιπὸν παρακαλοῦμε νά μᾶς πῆτε, μὰ δίχως πρόληψη καμιά, ποιὸ εἶναι τὸ ἑλληνικό, τῆς καθαρέβουσας τὸ *παιδέφσω* ἢ τὸ *παιδέπσω* (*παιδέψω*) τῆς δημοτικῆς;

Οὔτε ζήτημα — καί βλέπετε τί ἔφολλα ποῦ τὸ ἀποδείξαμε.

Τί βγαίνει ὡς τόσο ἀπὸ τήν ἀπόδειξη; Βγαίνουνε κάμποσα, τουλάχιστο δυό.

Βγαίνει ποῦ ἡ δημοτικὴ δέν εἶναι χυδαία διόλου· ἀλλίως θάτανε χυδαία κ' ἡ ἀττικὴ. Ὅσοι καταφρονοῦνε τοῦ λαοῦ τῆ γλώσσα, πρέπει τώρα καί τήν ἀρχαία μᾶζι νά καταφρονήσουνε. Τὸ καταφρόνιο τὸ μεγάλο δέν ἔχει πιά τὸν τύπο του. Καί μάλιστα τὸ ἐναντίο. Ἀφοῦ καταφρονοῦνε τὴ δημοτικὴ γιὰτὶ τάχατις χάλασε τήν ἀρχαία, πολὺ πιὸ σωστὸ νά τὰ λέγαν ἀφτὰ τῆς καθαρέβουσας, ποῦ ἀλήθεια τὴ χαλνάει.

Μὰ βγαίνει καί κάτι ἄλλο πιὸ σπουδαῖο.

2) Γιὰ τὸ φς μάλιστα τῆς ὀνομαστικῆς β α σ ι λ έ φ ς, λέει πῶς δέν μπορούσε νά μείνη «de eine solche Aussprache im Griechischen einfach un möglich ist.» Einl. 306.

Ὁ ἀγαπητός μου ὁ Ἀγώνας, τοῦ Λαμπρίδη, ἔγραψε τὰκόλουθα τὶς προάλλες·
 «Ἄν ὡς ἀρχὴ ληφθῆ ἀδιάσειτος, ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς
 γλώσσης εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸν πολιτισμὸν πάσης χώρας, ἡ τοιαύτη σπουδὴ
 εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀναπόφευκτος, ὡς εἶναι τῶν ἀστέρων ἢ κινήσις, θὰ ἔξη
 ἀποτέλεσμα τὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κατὰχυσιν τοῦ νῦν κρατοῦντος γρα-
 πτοῦ λόγου ἐκ λόγων ψυχολογικῶν ἅμα καὶ ιστορικῶν. Ἀληθῶς δὲ κατὰ τὴν
 ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην τοῦτο καθιστᾷ ματαιὰς τὰς καινοφανεῖς ἀποπειράς πρὸς
 ἐπικράτησιν δημῶδους ἰδιώματος.» κτλ.

Θαῤῥῶ ἴσα ἴσα πῶς εἶναι ἀδύνατον, ἢ τοῦλάχιστον πολὺ πολὺ δύσκολον νὰ
 μάθῃ κανεὶς τὴν ἀρχαία, ὅσο διδάσκειται ἢ καθρέβουσα, καὶ πῶς θὰ μάθουने
 καλὰ τὴν ἀρχαία, ὡς καὶ τὰ παιδιὰ, μόνο σὰ θὰ γίνεται τὸ μάθημα στὴ δημο-
 τικῇ, σὰ θὰ κάνουμε τὴν ἐξήγησιν στὴ δημοτικῇ, σὰ θὰ διδάσκειται στὰ σκολειὰ
 ἢ δημοτικῇ.

Τί λέτε, κύριε Λαμπρίδη μου, νὰ τὰποδείξουμε κι ἀφτό; Ἐλάτε λοιπὸν καὶ
 νὰ δοκιμάσουμε. Φτάνει ν᾿ἔχετε ὄρεξιν καὶ νὰ τὸ ξετάσουμε τὸ πρᾶμα μὲ τὴν
 ἡσυχία μας.

Ὁ δάσκαλος μαθαίνει στὰ παιδιὰ πῶς ὁ ἐνεστώτας γράφω ἔχει μέλλοντα
 γράψω, πᾶει νὰ πῆ πῶς τὸ φ τρέπεται σὲ τ.

Τὴν ἴδιαν ὥρα ὅμως μαθαίνει τοῦ παιδιοῦ πῶς πρέπει νὰ λέῃ κανῶσω, παιδεύσω
 δηλαδή κάψω, παιδέψω ἀντὶς κάψω, παιδέψω, ποῦ τὰ ξέρει τὸ παιδί ἀπὸ τὴ
 μάννα του.

Τί μάθημα εἶναι ἀφτό;

Ἡ τὸ παιδί παρατήρησε ἢ δὲν παρατήρησε πῶς λέγοντας κανῶσω, παιδεύσω,
 βάζει πλάγι πλάγι φ καὶ σ.

Σὰ δὲν τὸ παρατήρητε, τότες δὲν παρατήρησε τὴν ἀλήθειαν. Παπαγαλίζει.
 Μὰ τὴν ἀρχαία μήπως τὴ μαθαίνει; Ὅχι, ἀφοῦ νομίζει πῶς τὸ κάψω καὶ παι-
 δέψω εἶνε ἀρχαία.

Σὰν τὸ παρατήρησε, τότες πῶς θὰ ταιριάζῃ; Ὅλα θάλασσα. Καὶ πᾶλε τὴν
 ἀρχαία δὲν τὴ μαθαίνει, θὰ τοῦ φανῆ μάλιστα κι ἀκανόνιστη, ἅμα δὴ ἀπὸ τὸ
 ἓνα μέρος γράπ-σω, κάψ-σω ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Πῆτε μου τώρα· δὲ θὰ εἴτανε ἀραγες πιὸ ἔφκολο νὰ μαθαίναμε τοῦ παιδιοῦ
 μ' ἓναν κόπο καὶ τὴ γλώσσα του τὴ μητρικὴ καὶ τὴν ἀρχαία του τὴ γλώσσα,
 διδάσκοντες, λ. χ., πῶς τὸ φ μὲ κατοπινοῦ σ γίνεται π στὸ γράπ-σω (γράψω).
 καθὼς καὶ στὸ κάψ-σω, κάπ-σω (κάψω);

Τότε ὁ κανὼνας τοῦ μπήγεται, ποῦ νὰ ποῦμε, στὸ μυαλό.

Ἄς ὑποθέσουμε κιόλας πῶς θέλετε νὰ τοῦ τὰ φιλολογήσετε, νὰ ξεδιαλίση
 τὸ παιδί πῶς ἢ προφορὰ τοῦ φ ὅταν ἔγινε γράπ-σω τὸ γράψ-σω, κ' ἢ προ-

φορά τοῦ σημεριοῦ μας τοῦ φ δὲν εἶναι ὁλότελα ἢ ἴδια¹. Τότες μπορεῖτε νὰ τοῦ ξηγήσετε ὅτι ἀγαπᾶτε, γιατί θὰ τοῦ ξηγήσετε συνάμα καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆ γλωσσική, ποῦ ἀδύνατο μὲ τὴν καθαρέβουσα νὰ τοῦ τὴν ξηγήσετε ποτέ σας.

Κ' ἔτσι πάντα κ' ἔτσι γιὰ ἕλα. Πολὺ καλήτερα, πολὺ πιὸ κατάβαθα τὸ παιδί θὰ καταλάβῃ τὰ περιττοσύλλαβα τῆς ἀρχαίας, ἀμα τοῦ δείξετε μὲ τί τρόπο ἔγιναν ἰσοσύλλαβα. Κάθε φορὰ ποῦ θὰ συγκρίνετε τὴ δημοτικὴ μὲ τὴν ἀρχαία, θὰ εἴστε κερδεμένοι, γιατί τὸ παιδί θὰ νοιώσῃ τὴν οὐσία τῆς ἀρχαίας καὶ τὴν οὐσία τῆς σημερινῆς μας γραμματικῆς.

Ἄφτὲς οἱ δύο μοιάζουνε ἀναμεταξύ τους, ὡς καὶ κεῖ ποῦ νομίζει κανεὶς πῶς δὲ μοιάζουνε.

Ἄς φέρουμε κι ἄλλο παράδειγμα.

Ἡ καθαρέβουσα, λ. χ., λέει αἰ στὸ θηλυκό, ἢ δημοτικὴ λέει οἱ.

Πιὸ κοντὰ στὴν ἄττικὴ τὸ οἱ, τὸ καταφρονεμένο, ἀπὸ τὸ αἰ!

Κι ἀλήθεια θὰ μπορούσε κανένας φρόνιμος δάσκαλος νὰ ζηγήσῃ τὰ πράματα στὴν παράδοση μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο·

—«Ἐμεῖς λέμε σήμερις οἱ ἀντὶς αἰ, οἱ μητέρες, ὅχι αἰ μητέρες. Βάζουμε ἀρσενικὸ ἄρθρο ἀντὶς θηλυκό, τὸ ἴδιο βλέπουμε καὶ στὴν ἄττικὴ. Ὁ δυνικός ἀριθμός, στὴν ὀνομαστικῆ-αἰτιατικῆ, δὲν εἶναι τὰ, ποῦ θὰ εἴτανε τὸ θηλυκό, παρὰ τῶ, ποῦ εἶναι τοῦ ἀρσενικοῦ. Πολὺ σπάνις βρίσκεται τὰ. Νὰ παρατηρήσετε ὡστόσο πῶς πιὸ συχνὰ τυχαίνει νὰ διαβῶμε κάποτες στοὺς ἀρχαίους δοτικῆ-γενικῆ τοῦ δυνικοῦ ταιρ, ἀντὶς τοῖν, ποῦ μοιάζει σὰ νὰ τὸ συνηθίζανε περισσότερο. Ἔτσι καὶ μετς, ἐνῶ τὰ ὠμκλώσκιμ στὴν ὀνομαστικῆ τοῦ πληθυντικοῦ οἱ, ξεχωρίζουμε ἀκόμα στὴν αἰτιατικῆ, ἀρσενικὸ καὶ θηλυκό, τοὺς ἄνδρες, τὶς γυναῖκες. Ἀρχισε τότες νὰ ὀμαλώνεται ὁ δυνικός ὀμκλώνεται τώρα κι ὁ πληθυντικός.»

Νὰ τὰ πῆ κανεὶς ἔτσι ἐνὸς παιδιοῦ, εἶναι πρᾶμα θαρρῶ ποῦ ποτέ του δὲ θὰ τὸ ξεχάσῃ. Εἶναι ἴσως κι ὁ μόνος τρόπος νὰ μάθῃ τὸν περίφημο τὸ δυνικό — μὲ τὴ δημοτικῆ. Μαθαίνει συνάμα καὶ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν παρὰδουση.

Μὰ τοῦ μωθαίνουμε λάθια τοῦ παιδιοῦ! Καὶ βέβαια. Τὰ λάθια εἶναι δυὼ εἰδῶνε, τὰ λάθια ποῦ κάνει ὁ λαὸς σὲ κάθε τόπο, κάθε ἐποχῆ, λ. χ. οἱ ἀντὶς αἰ, τῶ ἀντὶς τὰ. Τὸ γνῶρισμά τους εἶναι ποῦ ἀφτὰ τὰ λάθια μηήσκουνε, δηλαδὴ ποῦ καθαφτὸ γλώσσικ εἶναι ἀφτὰ. Γίνουονται κανόνας.

1) Ἄν προσέξῃ μάλιστα κανεὶς, θὰ δῆ πῶς κάποτε τὸ φ τῆς καθαρέβουσας, ὅταν ἔχει κατοπινὸ σ, δὲν εἶναι χειλοδοντότριφτο (*labiodentalis*), καθὼς τὸ συνηθισμένο τὸ φ τὸ ῥωμαϊκό, παρὰ καθαφτὸ χειλοχειλότριφτο (*bilabialis*). Θὰ τὰ ποῦμε ἀφτὰ πιὸ ὕστερα στὴ Ῥ ω μ α ἰ χ ἢ γ ρ α μ μ α τ ἰ χ ἦ, ἀρ. 79—80. Τὸ φ τὸ ἀρχαῖο εἶναι π μὲ δασεία ἢ δασεία πάλε εἶδος χ ε ἰ λ ο χ ε ἰ λ ὀ π ν ο ο δικό μας φ. Λοιπὸν ὅταν τὸ φ ἀλλάζει καὶ γίνεταί π, σημαίνει τὸ κάτω κάτω πῶς τὸ σ δὲν ταιριάζει μὲ χειλοχειλόπνοο φ, καθὼς καὶ σήμερις δὲν ταιριάζει μὲ χ ε ἰ λ ο χ ε ἰ λ ὀ τ ρ ἰ φ τ ο ἢ χειλοδοντότριφτο φ.

Εἶναι ὅμως κι' ἄλλα ποῦ δὲν τὰ κάνει ὁ λαός. Τὰ φταίνει τὰ βιβλία. Διαβάζουμε κλαύσω. Θαῤῥοῦμε πῶς πρέπει νὰ τὸ προφέρουμε κλάρω, ἐπειδὴ καὶ τὸ *αυ* κατάντησε σήμερις *αφ*, *αβ* σὲ ἄλλες λέξεις, *ἀφρός*, *ἀβγή*. Εἶναι λάθια ποῦ τὰ κάνει ὁ λόγιος, καὶ τὸ γνῶρισμά τους εἶναι πῶς δὲ *μηθσκουρε*, γιὰτὶ ὁ λαός τὰκούει κι' ὀλοένα τὰ διορθώνει. Ἀξεῤῥίζωτα πιά καὶ τὸ κλάψω καὶ τὸ οἱ ἀπὸ τῆ γλώσσα μας.

Ἄλλοῦ νὰ μὴ γυρέβουμε λοιπὸν τῆ γλωσσικῆ μας τὴν ἐνότητα παρὰ στὴ δημοτικῆ μας. Ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ τοῦ οἱ καὶ τοῦ τῶ, τοῦ κλάψω καὶ τοῦ γράψω, φαίνεται νομίζω πιδ ἑξάστερα ἢ σειρά, φαίνεται πιδ εἶναι τὸ πατροπαράδοτο. Δὲ φαίνεται μήτε ἀπὸ τὸ κλαύσω μήτε ἀπὸ τὸ *αι* τῆς καθαρέβουσας. Μᾶς ἐμποδίζει μάλιστα νὰ μάθουμε τὴν ἀρχαία, ὅπως πρέπει.

Ἄς ἀφήσουμε πῶς ἢ σπουδῆ τῆς ἀρχαίας θέλει καὶ κόπο. Πιστέω μὲ τὸ Λαμπρίδη πῶς εἶναι ἀπαραίτητη σπουδῆ. Μὰ νὰ κοιτάζουμε λιγάκι καὶ τί γίνε-ται στὸν κόσμο. Ποῦ τὴν ξέρουνε σήμερις καλῆτερα τὴν ἀρχαία; Στὴν Ἐβρώπη. Γιατί; Βέβαια γιὰ πολλοὺς λόγους, μὰ ἕως ὁ σημαντικώτερος εἶναι ποῦ ἀναγκάζονται νὰ τῆ μεταγράφουε. Ἡ καθαρέβουσα τέτοιο πρᾶμα μόλις τὸ βάζει μὲ τὸ νοῦ της. Τί νὰ μεταφράζῃ, ποῦ οἱ τύποι τῆς φαίνονται ἀπαράλλαχτοι καὶ ποῦ νομίζει πῶς δὲν ἀλλάζανε νόημα οἱ λέξεις; ¹ Ἰδρωτας χρειάζεται γιὰ νὰ καταλάβῃς γιὰ νὰ γαπήσῃς κείμενο ἀρχαῖο. Ἄμυ προσπαθήσῃς καὶ τὸ φέρῃς στὴ δημοτικῆ, ἀπὸ τὴν προσπάθεια τὴν ἴδια βλέπει, ἀρχαία γλώσσα τί θὰ πῆ. Ἀλήθεια ποῦ ὅταν τὸ νοιώσῃς, ὅταν τὴ νοιώσῃς ψυχῆ καὶ σάρκα τὴν ἀρχαία μας γλώσσα, τότε πιά πάει κ' ἢ καθαρέβουσα. Θὰ καταντήσῃ παραμῦθι.

ΑΝΤΙΕΘΝΙΚΗ

Πῶς ἢ καθαρέβουσα εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ γλώσσα ἐθνικῆ, θάπορῆσουε κατόπι μὲ τὸ κακὸ ποῦ χρειάστηκε γιὰ νὰποδείξουμε τόσο θεοφάνερο πρᾶμα.

Στὴ ζωῆ σας. λέει ἢ δὲ λέει ὅλος ὁ κόσμος *ψωμι*, *νερό* καὶ *κρασί*;

Τὰ λέει ἀφτὰ ἢ καθαρέβουσα; Ὡς τώρα δὲν εἶδα. Εἶδα μάλιστα νὰ γράφουε ἀκόμη καὶ σήμερις οἱ φημερίδες: «Ὁ δήμαρχος κ. Μερκούρης | γιὰτὶ ὅμως ὄχι κ. Ἐρμῆς; | καὶ τὸ ὕδωρ τῆς κεντρικῆς δεξαμενῆς», *Ἄστυ*, 20 Δεκέβρη 1902, 1, 2.

Ἰδωρ λοιπὸν καὶ πάντα ὕδωρ. Μὰ, σὰς παρακαλῶ, ἢ ἀθηναϊκὴ δίψα, ἢ ἐθνικῆ, γιὰ ὕδωρ εἶναι ἢ μήπως εἶναι ἄξαφνα γιὰ νερό;

1) Δ. χ., γιὰ νὰ περιοριτοῦμε σ' ἓνα παράδειγμα, εἶδα πολλὰς φορές νὰ μεταγράφουε τὸ ῥῆμα παρακαλῶ (κ. Πλάτ. Π ο λ. 450 Β, σὰ νᾶτανε τὸ σημερινό μας τὸ π α ρ α κ α λ ῶ, ἐνῶ ποτέ, ὅσο ξέρω, τὸ παρακαλῶ τὸ ἀρχαῖο δὲ σημαίνει π α ρ α κ α λ ι ο, μὰ, γιὰ νὰ πῆ τινάς, ἐ π ι κ α λ ι ο (ἐπικαλοῦμαι) Κρίτ. Πλάτ. Ν ὀ μ. 917 Β καὶ Ξεν. Ἐ λ λ Β'. δ', 17. Τὰ ξετάζει κανεὶς ἀφτὰ, μόνο σὰν ξετάζει τί νόημα καθαφτὸ καὶ τί συγγένεια μὲ τὴν ἀρχαία ἔχει μιά λέξη δημοτικῆ.—Δεῖς πιδ κάτω τί λέμε γιὰ τὸ π α ρ α κ α λ ῶ.

"Αν είναι για νερό, τότες τὸ ὕδωρ μπορεῖτε νὰ μοῦ τὸ πῆτε ὅ τι θέλετε, καὶ πῶς εἶναι πιὸ ὁμορφο, καὶ πῶς τὸ γούστο του πολὺ καλῆτερο, καὶ πῶς ἅμα τὸ πι-
οῦμε θὰ μοιάζουμε ὅλοι μας μὲ τὸν Ὀμηρο.

"Ἐνα δικαίωμα δὲν ἔχετε, νὰ μοῦ τὸ πῆτε πῶς εἶναι ἐθνικὸ ;

Καὶ μήπως ὁ λόγος μας μόνο καὶ μόνο για τὸ ὕδωρ, τὸν οἶνον καὶ τὸν ἄρ-
τον ; Μήπως τάχα ἐθνικὰ δὲν εἶναι τόσα καὶ τόσα ποῦ μόλις προφταίνει κανεὶς
νὰ λογαριάσῃ τὰ πιὸ σημαντικὰ ; Κεφάλι, μύτη, μάτια, φρύδια, μαλλιά, ἀφτιά,
πιγούνη, γούλια, χέρι, ποδάρη, δάχτυλο, πατέρας, μπαμπᾶς, μητέρα, μάνια,
παιδί, ἀγῶρι, κορίτσι, ἀδερφός, ἀδερφή, ἀδερφια, φραμελιά, σπῆτι, παλάτι, παρὰ-
θυρο, πόρτα, δρόμος, κτλ. κτλ. κτλ. ; Μήπως ὅλος ὁ κόσμος στὴν Ἑλλάδα δὲ
τὰ ξέρει καὶ δὲν τὰ λέει ;

Μὰ θὰ μοῦ πῆτε πῶς ἴσα ἴσα θέλετε νὰ τ'ἀλλάξετε, νὰ βάλετε ἄλλα στὸ
τόπο τους καὶ πῶς γράφετε ὁδὸς ἀπὸ τὸ πρῶι ὡς τὸ βράδυ, ἀντὶς δρόμος, για νὰ
ξεχάσῃ ὁ κόσμος τὸ δρόμο καὶ νὰ τὸν κἀνῃ ὁδὸς.

Τότε πιὸ λογικὸ θάπεφτε νὰ μᾶς λέγατε πῶς θέλετε νὰ γίνουτε κατόπι
ἐθνικὰ τὰ δικὰ σας, ἢ κεφαλή, καὶ ὁ πατήρ, δηλαδὴ ἐθνικὰ νὰ γίνουτε, ἀφοῦ πρῶτα
ξεμάθουμε τὰ ἐθνικὰ ποῦ ὑπάρχουνε, τὸ κεφάλι καὶ τὸν πατέρα, γιατὶ τὸ κάτω
κάτω ἀπὸ κυνηγᾶτε.

Τὸ κυνήγι ὅμως ἐτοῦτο θέλει σκέψη, πολλή σκέψη. Για νὰ δοῦμε.

Πρῶτα πρέπει θαρρῶ νὰ κάνουμε κ' ἓνα ῥώτημα, γιατὶ δὲ μοῦ φαίνεται νὰ
τὸ συλλογιστήκατε ἀκόμα.

"Ἡ ὁδὸς, οἱ ὀφθαλμοί, ἢ ῥίς, ὁ πατήρ, ἢ μητέρα, καὶ ὅλα τ'ἄλλα, εἶναι για νὰ
γράφονται μονάχα ἢ καὶ για νὰ λέγονται ;

"Αν εἶναι μονάχα νὰ γράφονται, δὲν ἀξίζει, ἐπειδὴ τότες ἔχουμε δύο γλώσ-
σες, ἢ μιὰ ποῦ γράφεται κ' ἢ ἄλλη ποῦ μιλιέται. Ἐθνικὲς κ' οἱ δύο μαζὶ δὲν
μπορεῖ ν'ἔναι. Θὰ μείνῃ λοιπὸν ἐθνικὴ γλώσσα ἢ γλώσσα ποῦ λέει νερό καὶ ἢ
γλώσσα ποῦ γράφει ὕδωρ ἐθνικὴ δὲ θὰ εἶναι.

Τότες τί καταφέραμε ;

Νὰ δῆτε μάλιστα πῶς τὰ πράγματα εἶναι πολὺ πιὸ ἀχαμνὰ παρὰ ποῦ τὸ
δεῖξαμε, γιατὶ ἐσεῖς λέτε πῶς ἐθνικὴ γλώσσα εἶναι σήμερις ἢ καθαρέβουσα, ἐνῶ
ἀπὸ τ'ἄλλο μέρος μᾶς λέτε ἀντιεθνικὴ τῇ γλώσσα τοῦ λαοῦ. Ὡς τόσο τὸ μολο-
γᾶτε καὶ μοναχοί σας πῶς ἴδιοι σας ἐσεῖς μιλεῖτε τῇ δημοτικῇ. Τὸ συμπέρασμα-
σας εἶναι τὸ λοιπὸν πῶς ἐθνικὴ θὰ γράφετε, μὰ θὰ μιλήτε ἀντιεθνικῇ.

Κ' ἔτσι μοιάζει σὰ νὰ μὴν ὑπάρχῃ ζήτημα γλωσσικόν.

Θαρρῶ πῶς για ν'ἔχουμε καθαρὸ ἐθνικὴ γλώσσα, τὸ μόνο σωστὸ εἶναι νὰ
γράφουμε καὶ νὰ μιλοῦμε τὴν ἴδια, δηλαδὴ γραμμὴν καὶ μιλημένην νὰκούῃ τὴν
ἴδια γραμματικῇ. Ἐτσι τῆς ἀξίζει τὸνομα ἐθνικῇ.

Ἄν εἴστε σύμφωνοι μαζί μου, συμφωνῶ καὶ γὼ μαζί σας πῶς πρέπει ὄχι μόνο νὰ γράφεται ἢ καθαρέβουσα, μὰ καὶ νὰ μιλιέται ἀκόμα.

Σὰ νὰ μοῦ φαίνεται πῶς τὸ ἀληθινὸ ζήτημα τέτοιο εἶναι.

Καὶ γιατί νὰ μὴν εἶναι ; Καὶ γιατί τάχα νὰ μὴ γραφῆ καὶ μιληθῆ συνάμα, ὅπως τὸ ἐλπίζουσε κάμποσοι ;

Κι ἀλήθεια πολλοὶ ἔκαμαν τὴν παρατήρηση πῶς ὁ λαὸς μαθαίνει τὴν καθαρέβουσα καὶ πάει. Κάποιος μάλιστα ἔγραψε κάπου (*Ἄστυ*, 24 τοῦ Δεκεμβρίου, 1901, 2, 5): «Ὁ μικρὸς παῖς σήμερον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τοῦ ἐσχάτου χωρίου τῆς Ἑλλάδος δὲν γνωρίζει ἢ τὴν «ὀδόν» καὶ τὴν «ἀτμάμαξαν», τὸ «ἀτμόπλοιον» καὶ τὸ «ἀνάκτορον», τὴν «θύραν», τὸ «μαγειρεῖον», τὸ «ὄπλον», τὴν «κλίμακα», τὸ «δειπνον», καὶ τὰς μυριάδας τῶν νέων λέξεων, ἃς ἐκμανθάνει εὐθὺς ἀπὸ τρυφερᾶς ἡλικίας, μὴ ἔχων ἰδέαν πῶς ἐλέγοντο ἢ ἐὰν ὑπῆρχον κἂν πρότερον.»¹

Ἄλλος πάλε μὰς εἶπε πῶς φτάνει κανεὶς νὰ γράφῃ σὲ φημερίδες ἀπὸ μιὰ λέξη ἀρχαία κάθε μέρα καὶ σὲ λίγο διάστημα μαθαίνει ὁ λαὸς ὅλες τὶς ἀρχαῖες λέξεις.

Καμποσοὶ τὸ πιστέβουσε πῶς ἀλήθεια ἔτσι θὰ γίνῃ καὶ τὸ πιστέβουσε δηλαδὴ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ χαίρουνται.

Σ' ἀφτὸ ἐπάνω ἔχουμε ἔμως νὰ ποῦμε καὶ μεῖς τὸ λόγο μας.

Πρῶτα πρῶτα δὲν εἶναι διόλου ἀλήθεια πῶς τὸ μικρὸ παιδὶ ὡς καὶ τοῦ ὑστεροῦ ἢ τοῦ πιὸ παρκακτιανοῦ χωριοῦ τῆς Ἑλλάδος ἄλλα δὲν ξέρει παρὰ τὴν ὀδόν, τὴν ἀτμάμαξαν, τὸ ἀτμόπλοιον, τὸ ἀνάκτορον, τὴν θύραν, τὸ ὄπλον, τὸ μαγειρεῖον, τὴν κλίμακα, τὸ δειπνον κτλ. Οὔτε τὰ ὠνειρέφτηκε. Ἡ καθαρέβουσα ὡς τώρα πάσκισε τοῦ κάκου νὰ βάλῃ λέξεις δικῆς τῆς στὸ στόμα τοῦ λαοῦ, ὅταν ὁ λαὸς εἶχε δικῆς του. Πέτυχε τουλάχιστο πολὺ σπάνια. Καὶ ποτέ τῆς δὲν πιστέω νᾶβγαλε ὀλότελα τὶς δημοτικῆς. Τὸ καπέλλο ἔμεινε καπέλλο. Κάτι κατῶρθωσε ἢ καθαρέβουσα, μονάχα ὅταν ὁ λαὸς δὲν ἔχει λέξη δική του κι' ὅταν ἢ καθαρέβουσα τοῦ μαθαίνει κανέναν ὄρο ἐπιστημονικό. Κατόπι θὰ δοῦμε, τοὺς ὄρους ἀφτούς, ὁ λαὸς τί τοὺς κάνει. Ἄρκει νὰ σημειώσουμε πῶς σωστὸ δὲν εἶναι νὰ μποῦνε στὴν ἴδια γραμμῇ ἢ λέξῃ μαγειρεῖον κ' ἢ λέξῃ ἀτμάμαξα. Τὸ μαγειρεῖον ὁ λαὸς θὰ τὸ πῆ μαγεριό. Τὴν ἀτμάμαξα μπορεῖ καὶ μεῖς νὰ τὴν ποῦμε, γιὰτὶ σὰ δὲν προσπαθοῦμε νὰ βγάλουμε ὄρους ἐπιστημονικοὺς ἀπὸ τὸ ζουμί τῆς δημοτικῆς, τοὺς παίρνομε μιὰ χαρὰ κι ἀπὸ τὴν ἀρχαία, ὅταν τύχῃ, κι ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα τὴν ἴδια. Ἀφτὸ πάντα τὸ εἶπαμε (*Ταξίδι*), α'—δ').

1) Κοίτ. τὴν ὠραία καὶ σωστὴ ἀπάντηση τοῦ Χ. Ἀντιρεάδη, Ἄ τ τ. Ἰ ρ., 1 τοῦ Φλεβάρη, 1903, σελ. 32. Ὁ ὀ ρ ὀ ρ ο ς ἢ π ὀ ρ τ α, τὸ π α λ ἄ τ ι κ τ λ. λέγονται ἐννοεῖται καὶ στὴν Ἀθήνα κάθε τόσο, ἀπὸ ἀγράμματους καὶ σπουδασμένους τὸ ἴδιο.

Μὰ τὸ κυριώτερο ποῦ ἔχουμε νὰ τοὺς ἀποκριθοῦμε, τὸ πιὸ σπουδαῖο, εἶναι ποῦ μόνο γιὰ λέξεις μιλοῦνε. Καμιὰ γλώσσα τοῦ κόσμου δὲν εἶνε καμωμένη ἀπὸ λέξεις. Εἶναι καμωμένη ἀπὸ τύπους. Μπορεῖ ἀξαφνα κανεὶς νὰ μάθῃ τοῦ λαοῦ τὴ λέξη *κυβέρνησις*. Μὲ τοῦτο, δὲν τοῦ ἔμαθε τίποτε, ἀφοῦ δὲν τοῦ ἔμαθε τὴν κλίση ἢ *κυβέρησις*, *τῆς κυβερνήσεως*, *τῇ κυβερνήσει*, *τὰς κυβερνήσεις* κτλ. Γιὰ νὰ γίνῃ ὁ πατὴρ ἐθνικὸ πρᾶμα, πρέπει ὅλα τὰ περιττοσύλλαβα τὰρχαῖα νάντι-καταστήσῃ τὰ ἰσοσύλλαβα τὰ σημερινά.

Λοιπὸν ἡ μορφολογία ἢ τὸ τυπικὸ, ἢ ἡχολογία¹, δηλαδὴ ὁ τρόπος ποῦ φέρνουνται ἀναμεταξύ τους οἱ διάφοροὶ μας ἤχοι, ἀφτά—γιὰ νὰ μὴν μπλέξουμε τώρα καὶ μὲ τὸ συνταχτικὸ—εἶναι τὰ καθαρὰ γνωρίσματα κάθε γλώσσας ἀθρώπινης. Λ. χ., λές *φτωχός* σημαίνει πῶς θὰ ὑπάρχῃ κανέναν λόγος ἡχολογικὸς γιὰ νὰ βγάλῃς ἀρδιαστά τοὺς δυὸ ἤχους *φ* καὶ *τ*. Λὲς *πατέρας* καὶ τὸ κλίνης τοῦ *πατέρα*. Σημαίνει πῶς καὶ δῶ ὑπάρχει λόγος.

Στὴν Ἑλλάδα τώρα τί ἔγινε ; Τί γίνεται κάθε μέρα ;

Ἄνακατέβουνται δυὸ τυπικὰ καὶ δυὸ ἡχολογίαι, μάλιστα καὶ δυὸ λεχτικά.

Ἔχουμε *Φτωχός* καὶ *Πτωχός*, *πατήρ* καὶ *πατερὰς*, *Οἶνος* καὶ *ΚΡΑΣΙ*.

Μερικοὶ νομίζουσι, οἱ περισσότεροι μάλιστα, πῶς τὰνακάτεμα εἶναι πρᾶμα περατικὸ καὶ πῶς λίγο λίγο ἢ καθαρῆς θὰ νικήσῃ.

Ἔχουν ἄδικο ποῦ τὸ νομίζουσι. Τὰνακάτεμα ποῦ λέμε δὲν εἶναι διόλου ἀγνωστο στὰ ἱστορικὰ τῆς γλωσσολογίας· ἔχει καὶ τὸνομά του· λέγεται γερμανικὰ *Mischsprache*, ποῦ μποροῦμε νὰ τὸ μεταφράσωμε *μιξολογία*.

Καλὸ νὰ ξέρουμε ἀπὸ τώρα πῶς τὸ μόνο ποῦ κερθώσαμε μὲ τὴν περίφημη διγλωσσία εἶναι ἕνα ἕνα μιὰ τέτοια μιξολογία. Μὰς ἀπομακρύνει ἀφτὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἕσο πάμε, ἀντὶς νὰ μὰς τὴ φέρῃ πίσω, καθὼς τὸ ἐλπίζουσι.

Θὰ τὰποδείξουσι καὶ τοῦτο, γιὰτὶ ἔφκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰποδείξῃ.

Τὰποτελέσματα τῆς μιξολογίας στὴν Ἑλλάδα εἶναι δυὸ.

Ἡ κανονίζετι ἡ γραμματικὴ τῆς καθαρῆς μετὰ τὴν ἐθνικὴ γραμματικὴ, καὶ τότες ὁ κλητήρ, λ. χ., γίνετι ὁ κλητήρας, τοῦ κλητήρα—ἢ δὲν κανονίε-ται καὶ τότες γεννιοῦνται κάτι μιξοβάρβαροι τύποι, λ. χ., *τὸν κλητήρ*, *τὴν κυβέρησις*, ποῦ ἐγὼ τοῦλάχιστο, ἀν καὶ δὲν τὸ πίστεθα πρῶτα², δὲν τῶχω γιὰ παράξενο διόλου, καὶ τὸ συλλογίστηκα ἐνοεῖται κάμποσο πρὶν τὸ πῶ, νὰ γίνουσι καμιὰ μέρα πᾶρε καὶ δῶσε στὴν κοινὴ γλώσσα, ὅχι τοῦ λαοῦ, μὰ ὀλωνῶνε.

Γιὰτὶ δὲν πρέπει νὰ θάρροῦμε πῶς ἡ *λαὸς* μονάχα κανονίσει ἢ δὲν κανονίσει, μὲ τὸ σύστημα ποῦ εἴπαμε. Λαὸς καὶ γραμματισμένοι ἔχουσι τὸν ἴδιο λάφυγα,

1) Κοίτ. Ρ. κ. Μ. Α'. 27.

2) Κοίτ. πιὸ κάτω Γ λ ὄ σ σ α κ α ἰ Γ λ ω σ σ ι κ ἄ (Τὸ βαθμηδὸν τοῦ δασκάλου).

μορφώνουνε τούς ἄλλους μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, τὸ *ν* δὲ θὰ τὸ προσέβη ἀλλιῶς ὁ γραμματισμένος κι ἀλλιῶς ὁ ἀγράμματος, θὰ τὸ προσέβουνε κ' εἰ δὴ τὸν τὸ ἴδιον λοιπὸν εἶτι παρατηρεῖ κανεὶς στοῦ βασιλικῆ τῆ γλώσσα, θὰ τὸ παρατηρήσῃ ὡς καὶ στὴ γλώσσα ἑνὸς καθηγητῆ. Ὁ φίλος μου ὁ Γερνοῦ ἔκρινε μάλιστα μὴ πολὺ σωστὴ παρατήρηση: πρόσεξε νὰ δῆ τί λεγῆς *ν* λέει ἄξιον ὁ κόσμος—δηλαδή ὅσοι τὸ ποῦνε, εἴτε λαὸς εἴτε δεσπῆλαι—τὰ λένε *ἄΛθροπος, σὺΝθροκη, σὺΝθρομος* καὶ τὰ τέτοια. Εἶδε λοιπὸν ὁ Γερνοῦ ἐκεῖνο ποῦ μπορεῖ ὁ καθένας μας νὰ δῆ, ἅμα κοιτάξῃ τὸ στόμα καὶ τὰ χεῖλα κανεὶς, τὴν ἄρχ ποῦ λέει *ἄΝθροπος* ἢ *σὺΝθροκη*. Θὰ φανῆ, ἀμέσως λιγάκι τὸ κάτω μέρος τῆς γλώσσας του ἀναμεταξὺ στοῦ δὴ προστινὴ δοντοττέρων, ἐπειδὴ γιὰ νὰ μορφοῦν τὸ *ν*, τὰ κρόγλωσσὸ του μὸλις ἀγγίζει ἀκόμα τὰ πλάτω δόντικ. Σημαίνει πὺς δὴν εἶναι καθαρὸ *ν*, γιὰτὶ τὸ καθαρὸ *ν*—καὶ τὸ δοκιμάζεις ἔπειτα θάεις—μορφώνεται μὲ τὴν ἄρχ τῆς γλώσσας ἀνεπηκωμένη πρὶς τὴν ἀρκίτικα, καθὼς τὸ μορφοῦνουμε λέγοντας εἴτε σκέττο *ν* εἴτε τὴ λέξη *σὺΝθρα*, κι ἀπερῆλλοχτα καθὼς τὸ μορφοῦναι οἱ ἀρχαῖα στὴ λέξη *ἄΛθροπος*¹. Τὸ *ν* ὅμως ἀπὸ τὸ μισόθετο, λίγο τοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ διόλου, ἔπειτα φάναι νὰ μὴν ἀκούσῃ πρὶς τὰ κρόγλωσσα στὰ πλάτω δόντικ. Ἔτσι καὶ παραπρὸς ἀπὸ τὴν ἀρχαῖα στὴ δημοτικῆ, ἔταν ἔγινε ἐκασουθητικῆς ἀπὸ ξερνικόνους ποῦ εἴταν. Ἔτσι παραπέφτει κάθε μέρα, ὅσο κι ἂν προσπαθοῦνε μερικὸι νὰ λέει *ἄθ*. Ἡ καθαρὴ ποῦ γυρέβει νὰ τὸ ζωντανέψῃ δὴν ζήτησε πρῶτα ἐνοεῖται τὰ φυσιολογικὰ του, καὶ γιὰ τοῦτο πᾶει ὁ κόπος τῆς χαμένης. Μ' ἄλλα λόγια, πρὶν ἀλλοτῆς τῆ γλώσσα, εἶναι ἀπικριτικὸ νὰ ἀλλοτῆς τὸν ἄλλο. Τὸ *θ* ποῦ ὅμως μορφοῦνεται δοντομεριά, τραβᾷ τὸ *ν* στὴ γειτονικῆ του, καὶ μόνον ποῦ τὸ τραβᾷ, ἄρχις νὰ τὸ καταστρέφῃ.

Ἔτσι λέμε γιὰ τὸ *ν*, πᾶνει τὸν τόπο του γιὰ ἕνα τῶλο. Ἄλλος φυσιολογικὸς τὰ ξαναμορφοῦναι. Τέτοια ἔχω μαζωμένα στὴ συλλογὴ τῶρι μου κἄποσα. Θάραδιάσω ἐδῶ μερικὰ, ποῦ τῶρα σὺν ἔχω μόνον ἀπὸ τὸ ἄθ, καὶ ἀπὸ γραμματισμένους. Κατόπι ἀπὸ κάθε λέξη βάζω λοιπὸν κ' ἕνα *λ*, ἐκεῖ ποῦ τὸ εἶπε λαός, ἕνα *γρ*, ἐκεῖ ποῦ τὸ εἶπαν γραμματισμένοι. Δὲ βάζω τίποτις ἔταν εἶναι καὶ πασίγνωστα. Τὰ ξεχωρίζω εἰς δύο στήλαις. Στὴν πρώτη θὰ καταλογίσουμε

Τὶ γράφουνε,	στὴ δέξτερη	Τὶ λένε.
μετὰ τῆς συμβίου μου		μὲ τὴ συμβίου μου ² <i>λ</i> .
δημοτικῆς συμβούλου		δημοτικῆς συμβούλου <i>γρ</i> .

1) Κοιτ. πὺ ἀπάνω σελ. 10,1, εἰ λέμε γιὰ τὸ *θ*. Τὸ *θ* τὸ ἄρχις εἶναι κι ἀπὸ τὸ μὲ βασίαι, κ' ἡ βασίαι τοῦ *θ* εἰς ἐπὶ μὲς *μ ε σ ο δ ο ν τ ὸ π ν ο ο*.

2) Κοιτ. Ἄρχ., Γ', 66. «τῆς συμβίου», χωρὶς *μ*. Ἡ ἀπογραφὴ ἀπὸ τὰ 1745, εἶναι ὁμοσκηνοῦ ἢ γ ο υ μ ἰ ν ο υ ς (κ. π. κ.). Ἐκεῖνος λοιπὸν ποῦ λέει σημεῖον *σ ο β ἰ ο μ* δὴν τὸ λέει

Τί γράφουνε	στή δέφτερη	Τί λένε.
συγγραφέα		συγγραφέα γρ.
συγγράμματα		συγγράμματα γρ.
τοῦ συγγράφειν		τοῦ συγράφει γρ.
ἔγγραφα		ἔγραφα (!) γρ.
ἐν γένει		ἐγένει γρ. ¹
τὸν γνωρίζω		τὸ γνωρίζω γρ.
εἶχαν ῥίξει		εἶχα ῥίξει γρ.
τὸ μέλλον μου		τὸ μέλλο μου γρ.
ἔνστικτον		ἔνστικτο γρ. ²
σχετικά		σκετικά γρ.
ἐσχάτως		ἐσκάτως γρ.
ὑπόσχομαι		ὑπόσκομαι λ.
ἐχθρικά		ἐχτρικά γρ.
ὄχθη		ὄχτη ³ γρ.
διεύθυνσιν		διέφθυση γρ.
διεύθυνσις		διέφτυση ⁴ γρ.
διευθυντής		διεφτυντής γρ.
ὑπεύθυνος		ὑπέφτηνος γρ. ⁵
προσθέσω		προστέσω γρ. ⁵
ἀνεπαισθήτως		ἀνεπαιστήτως γρ.
ἔχουν στ.,		ἔχου στέρνες γρ.
μέμφεσαι		μέμφεσαι ⁵ γρ. ⁵

τάχα γιατί ἔτυχε νὰ τὸ πῆ μιὰ φορὰ καὶ σώνει "Ἐχει τὴν ἱστορικὴ τῆς σειρὰ ἢ προφορὰ τοῦ, γιατί ἔχει τὸ νόμο τῆς τὸ φυσιολογικό. Τὸ κλίνει μάλιστα σὰ νάτανε θηλυκό, ἐπειδὴ καὶ τὸ ξέρει ἢ γ υ ν α ἰ κ α μ ο υ κ' ἔτσι κανονίζει καὶ τᾶλλο.

1) Καὶ δὴ ἱστορικὴ σειρὰ, κοίτ. *Par. Erz. Raines*, Π. 83. ογενηθης εβηθλεμ, ἀντίς ἐ ν θ, ἀπὸ τὸν Δ' αἰώνα. Τὸ ἐ γ ἐ ν ε ι τᾶκουσα πολλές φορές, κάποτε μέ ξεσερμένο λιγάκι τὸ πρῶτο ε.

2) Τὸ κατεβασμένο ν σημαίνει πῶς τᾶκρόγλωσσο κατάντησε μόλις νὰ πιάνεται στᾶπάνω δόντια.

3) Ὁ λαὸς λέει τὸν ὄχτο. Τὸ γράφουνε κιάλας. Κοίτ. Ν ο υ μ ᾱ, 30 τοῦ Γεννάρη, 1893, 2, 2 :

Ἀπὸ τὸν ὄχτο ἐτράβηξε
τοῦ Ἄγγ. Σικελιανοῦ.]

4) Κοίτ. Ἐ ω. Θ έ. 82—83.

5) Στὴν Ἄντρο (Κόρθι) ἄκουσα μιὰ μέρα ἕναν ντόπιο νὰ λέη μ ἐ μ ἐ β ν τ ι καὶ κα-
τάλαθα πῶς εἶναι τὸ μ ἐ μ φ ο ν τ α ι, ὅπως τὸ θέλει ἢ ντόπια ἢ γραμματικὴ· δηλ. πα-
ράπεσε τὸ μ (καθὼς καὶ στὴν κοινὴ γλώσσα)· παράπεσε τὸ ἄτονο ο υ, τὸ ἄτονο τελικὸ ε

Τὴ γράφουνε.

συμφορὰ
πάμπτωχος
κοψὰ
καγχάζω
ἔλεγχος
ἐπικίνδυνος
ὑγεία
τρεῖς ὑπηρέται
προαχθῆ
ἐκτελέσεται
ἔκτρωμα
συνέλευσιν
ζωοτροφή
ὑποδήματα
νὰ ὑπερασπίζωμεν
στρατιώτην ἐθελοντήν
τὸν διαβήτην
σύμπτωσις
ἀμέμπτως
ἀγορασταὶ
λατρευαὶ

Τὴ λένε.

συμφορὰ¹ λ.
πάπτωχος γρ.
κοψὰ γρ.
καγχάζω γρ.
ἔλεγχος, ἔλεχος, γρ.
ἐπικίντυνος λ.
ὑγεία γρ.
τρεῖς περέτες γρ.
προαχτῆ γρ.
ἐχτελέσεται² λ.
ἔκτρωμα.
συνέλεψη γρ.
ζωοτροφή γρ.
ποδήματα.
νὰ περασπίζουμε γρ.
στρατιώτη ἐθελοντῆ γρ.
τὸ διαβήτη³ γρ.
σύμπτωσι, σύμπτωσῆ⁴ γρ.
ἀμέμπτως γρ.
ἀγοραστὲς λ.
λατρεφτάδες γρ.

(α ε) ἔγινε ι και τὸ φ, ἐξαιτίας τοῦ νόμου τῆς ἡ χ ο τ α ι ρ ι α ξ ι ᾱ ς, ποῦ εἶναι ἀπὸ τοῦς πιὸ πανελλήνιους, ἔγινε θ μὲ κατοπινὸ ν. Εἶναι ἀξιωμαλέητο παράδειγμα, γιατί μᾶς δείχνει πῶς καὶ νὰ γινότανε ἡ καθαρέβουσα πανελλήνια γλώσσα, πάλε θὰ χ α λ ν ο ὦ σ ε και πάλε θὰ εἶχαμε ντοπιολαλιές, ὅπως ἔχουμε και σήμερα, ὅπως εἶχανε οἱ ἀρχαῖοι, ὅπως ἔχουμε παντοῦ. Τὸ κ α τ η γ ο ρ ο ὦ ν ε τουλάχιστο—ποῦ θᾶτανε κι ἀφτὸ δασκάλικο στὴν ἀρχή—μπορεῖ ὁ καθένας νὰ τὸ μάθῃ και τᾶμαθε, ἀφοῦ κοινή συνήθεια εἶναι ἀφτὸ μὰ τὸ μ ἐ μ φ ο ν τ α ι μήτε στὴν κοινή συνήθεια δέν μπορεῖ νὰ μείνῃ μ ἐ μ φ ο ν τ α ι· τὸ λιγώτερο, θὰ λέγεται μ ἐ φ ο ν τ α ι, ἂν ὄχι μ ἐ φ ο ν τ α ι. Καὶ τότες νὰ ποῦ χ ᾱ λ α σ ε πάλε, και δέν κέρδισε τίποτις ἢ καθαρέβουσα.

1) Τὸ εἶδα σὲ γράμμα ἀπλοῦ ἀθρώπου. Τὸ ν σημαίνει πῶς ὁ λαὸς δὲ νοιώθει πιά τὸ μ, ὡςπου νὰ μὴ νοιώσῃ πιά και τὸ ν.

2) Στὸ ἴδιο γράμμα.

3) Τὰ πρωτόκλιτα, στὴν αἰτιατική, χωρὶς ν, οὔτε λογαριάζονται, καθὼς και τὰ τρίτοκλιτα τ ἦ ν π ρ ὀ λ η ψ η, τ ἦ ν ᾱ π ὀ σ τ α σ η κτλ. κτλ.

4) Καὶ ποτὲ ἀλλιῶς, ὅπως και πάντα π ἐ μ τ η θὰ ποῦνε, ὄχι π ἐ μ π τ η. Ἀφτὸς εἶναι ἀπὸ τοῦς πιὸ ἀρχαίους κι ἀπὸ τοῦς πιὸ πανελλήνιους νόμους. Καθὼς κ' οἱ ἀρχαῖοι δὲ λέγανε ἔ κ σ τ ο ς, παρὰ ἔ κ τ ο ς, κτλ. κτλ. (στοχάσου τοῦς τύπους ὁ δ ὄ ν τ σ ι, ὁ δ ὄ ν σ ι, και τότες ὁ δ ο ὦ σ ι), τὸ ἴδιο και μεῖς, ἄμα ἔχουμε σ ἦ τ ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύμφωνα

Τί γράφουνε

ἀκροαται
μαθηται
μύωψ
τις
φάραγξ
τῆς τάξεως
τῆς ὑποθέσεως
περιστάσεις
τάς δηλώσεις
τάς χρουσώσεις
τῶν ὑπηρετριῶν
τῶν γονέων
εἰσέπραττε
εἰσέπραττον
εἰσῆξαν
προσεβλήθη

Τί λένε

ἀκροατές γρ.
μαθητάδες¹.
μύωπας γρ.
τινάς² γρ.
φάραγγας γρ.
τῆς τάξης (εἶναι τῆς τάξης) γρ.
τῆς ὑπόθετης .l.
περίστατες .l. γρ.
τις δήλωσες .l.
τις χρούσωτες .l.³
τῶν ὑπερετριῶν γρ.
τῶ γονέω γρ.
εἰσπραττε γρ.
τὰ εἰσπραχταν ὅπως ἤθελαν γρ
εἰσαῖξαν γρ.
προσεβλήθηκε .l, γρ.

Τὰ τέτοια εἶναι ἌΠΕΙΡΑ. Λοιπὸν ἐμεῖς, σὰν τὰ γράφουμε, δὲ γράφουμε ἀβριανὴ γλώσσα· σημερινὴ γράφουμε. Ἀνάγκη δὲν εἶναι νὰ πληθύνουμε τὰ παρὰ-δείγματα.

ποῦ τὸ πρῶτο ἢ τὸ τρίτο νὰ μὴν εἶναι λ, ν, ρ, δὲ λέμε μῆτε τὸ σ μῆτε τὸ τ. Κοιτ. *Stamboul*, 26, 27 Févriér, 1902; Φιλήντα, Γ ρ. τ. ῥω μ. γλ., Ἄθ. 1902, σελ. 59, ἀρ. 61 σημ. Στὸ Πυργί (τῆς Χιόας)—κι ὅπου ἄλλου συνηθίζονται ἀρτὰ—τὸ β ρ ἰ σ κ ε ἰ, λ. χ. ἔγινε πρῶτα β ρ ἰ σ τ σ ε ἰ, ἐπειδὴ καὶ τὸ κ μὲ κατοπινὸ ε ἢ ἰ γίνεται τ σ ταχτικά· ἔπειτα παράπεσε τὸ μεσιανὸ τ καὶ γιὰ τοῦτο σήμερις τὰκούμε β ρ ἰ σ σ ε ἰ (μὲ διπλὸ σ), κι ὄχι τάχα γιὰτὶ τὸ σ κ ἔγινε σ σ κατεφτείας· στὸ Δημαριώνα τῆς Νάξου, ἄκουσα κ' ἕνα εἶδος βρίσσει, δηλαδὴ ἕνα μισὸ φυγόπνοο τ. Στῆ Νάξο (Φιλότι) πρῶτα εἶπανε μ α ζ ὦ ν ο υ μ ε ν τ ἰ ς ἔ λ ἰ ἔ ς, ἔπειτα μ α ζ ὦ ν ο υ μ ε ν τ σ ἔ λ ἰ ἔ ς, δηλαδὴ μ α ζ ὦ ν ο υ μ ε ν τ ζ ἔ λ ἰ ἔ ς (*nás*), καὶ τότες μ α ζ ὦ ν ο υ μ ε ν ζ ε λ ἰ ἔ ς, ποῦ κι' ἀφτό, ἀμα παράπεσε τὸ ν ἐξαιτίας τοῦ κατοπινοῦ ζ, ἔγινε κανονικὰ μ α ζ ὦ ν ο υ μ ε ν ζ ἔ λ ἰ ἔ ς, ὅπως καὶ τὰκούσα μὲ τάρτιά μου. Στις ταραχὰς τοῦ 1901, οἱ φοιτητάδες φωνάζανε (κ. Ἄ κ ρ ὄ π, 13 τοῦ Δεκεῖβρη, 1901, 3, 5) κ ἄ φ τ ο, δηλ. τὸ Βαγγέλιο ποῦτανε γραμμμένο στῆ δημοτικὴ κι ἀκολουθοῦσανε τὸ νόμο τῆς δημοτικῆς· κ ἄ π Σ τ ο (=κἀφ'το), λοιπὸν κ ἄ π τ ο καὶ τότες πολὺ φυσικὰ ἔργεται καὶ τὸ κ ἄ φ τ ο.

1) Ὑποθέτω μὰ μπορεῖ καὶ νὰ γελιέμαι, πῶς ἡ λέξη μαθητῆς εἶτανε στὴν ἀρχὴ δασκαλισμός, δηλαδὴ πῶς ἀπὸ τὰ βιβλία τὴν πρωτοπῆρε ὁ λαός.

2) Θυμοῦμαι ἀπὸ παιδὶ ἕνα θεῖό μου γιὰτὸ καὶ προκομμένο ποῦ συχνὰ ἔλεγε τῆ φράση ν ἄ π ἦ τ ἰ ν ἄ ς, ποῦ εἶναι καὶ γνωστὴ (κοιτ. καὶ *Dys Zeitschr.* X, 480, 19). Νόμιζε ὅμως πῶς μιλοῦσε νόστιμα, σὰν τῶλεγε.

3) Στῆ Σαντορίνη, ἀπὸ μιὰ γυναίκα ποῦ μιλοῦσε τὴν κοινὴ γλώσσα.

Στὸ μικρὸ μας τὸν κατάλογο ἔχουμε ὡς τώρα ὅλα τὰ πάντα, φωνολογικά, τυπικά, οὐσιαστικά καὶ ῥήματα. Πῆρα μονόχα λέξεις δασκάλικης καταγωγῆς, γιατί ἔννοεῖται πῶς περιττὸ νὰ μαζέψουμε τίς δημοτικές, ποὺ ἔμειναν ἀχάλαστες, ὅσο κι ἂν προσπάθησαν ὁ ἓνας κι ὁ ἄλλος νὰ τίς ἀλλάξουνε φόρεμα. Δ. χ. γράφουνε *κᾶν ποίαν* (Κοραῆς, κοίτ. Δ. Θεοριανοῦ, Ἄ. Κ., Β', 220), *σφιχτά* (ἴδιο μέρος: Ἄστν, 12 τοῦ Νοέβρη, 1902, 1, 2), *κυτίων* (βροχὴ κυτίων σπέρτων, Ἄκρ, 13 τοῦ Δεκ. 1901, 3, 5), ἡ *πολιτικὴ τῶν ἐμβαλωμάτων* (Ἄστν, 12 τοῦ Ἰούνη, 1898, 1, 1), *ἐμβαλωματικῆς πολιτικῆς* (Ἄστν, 10 τοῦ Ν., 1901 1, 1), τὴν *τακτικὴν τῶν ἐμβαλωμάτων* (Ἄστν, 14 τοῦ Ν., 1901, 1, 1), ἡ *Ἀκρόπολις* καὶ τὸ *κορδόγιον* (Ἄστν, 16 τοῦ Ν., 1902, 1, 2), μὰ δὲν κατωρθώθηκε τίποτε. γιατί ὁ κόσμος ξακολούθησε νὰ λέη κάποια, *σφιχτά, κουτιά, μπαλλώματα, κορδόγι.* Γνωρίζω μάλιστα δύο κωμωδίες—*Γιλλος ὁ τετραπέρατος*, 1885, καὶ *Οἱ ἔρωτες ἐνὸς γέροντος*, 1873—ποῦ κι ἀφτὲς οἱ κακομοῖρες ἔβαλαν τὰ δυνατά τους νὰ μᾶς διορθώσουνε τὴ γλώσσα καὶ μᾶς ἔχουνε κάτι ἑλληνικοῦρες περίφημες, ἡ ρίς σου μὲ γοητεύει (*Γιλλος*, 7· δὲν τὸ λέει ἔτσι γιὰ χωρατό), *πεφοβισμένος, κατεργαρίας* (Ἐρ. 25, 29). Ἄλλη πάλε μιὰ (*Ὁ κύριος Ἑπτὰ*, 1881) φιλοτιμήθηκε νὰ μὴν ἀφήσῃ καμιὰν ὑποταχτικὴ δίχως τὸ η της: *θὰ ἔχρητε, ἐὰν θέλητε, θὰ ἐρωτήσητε, νὰ καθήσητε, θὰ τὴν πάρητε, σὰς παρακαλῶ γὰ μὲ ἀφήσητε* κι ἀκόμη πολλὰ πιὸ νόστιμα. Σήμερις ποῖς τὰ θυμάται; Καὶ σὰν τύχη καὶ τὰ διαβάσῃ, τί περίεργα ποῦ τοῦ ἔρχονται κάτι περισιὰ λόγια τοῦ ἁγίου Μητροπολίτη τῶν Ἀθηνῶν: «Μίαν μόνην λέξιν τὴν ἡμέραν ἦν εἰσάγουν αἱ ἐφημερίδες... ἐντὸς 20 ἐτῶν θὰ ἔχουν εἰσαχθῆ καὶ συνειθισθῆ ἀπὸ τὸν λαὸν πλέον τῶν 7000 λέξεων, ὀλόκληρος δηλαδὴ γλῶσσα!» (Ἄκρ. 7 τοῦ Ὀχτώβρη, 1900, 1, 1). Ὁ καημένος ὁ κωμωδιογράφος, ἔχι λέξεις, μὰ τύπους κουβάλησε μὲ τὸ καντάρι, Καὶ τί κατάφερε; Ὁ ἅγιος Μητροπολίτης ὁ ἴδιος ξεχνᾷ τὴν ὑποταχτικὴ καὶ λέει, *χωρίς ἡ διὰ νὰ ἐρροήσετε, δὲν ἔχετε ἢ νὰ κυττάξετε.* Νάβαζε γιὰ, νάβαζε ἀντὶς ἢ ἓνα μικρὸ παρὰ, θάτατε πιά καὶ γλῶσσα μου καὶ γλῶσσα ὄλου τοῦ κόσμου.

Τὸ σημαντικὸ, τὸ πιὸ σημαντικὸ, ἴσως τὸ μόνο, εἶναι ποῦ ἡ ἔθνικὴ γραμματικὴ κανονίζει τοὺς δασκαλισμούς, κανονίζει ὡς καὶ τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὄρους, ὡς καὶ τοὺς ὄρους ποῦ κάθε ὥρα τὸ Κράτος συνηθίζει στὴ γλῶσσα του τὴν ἐπίσημη, ἀφοῦ καὶ τὸ ἐπίθετο ἐπίσημος ἔγινε ἐπίσημη στὸ θηλυκὸ καὶ μάλιστα πῖσημη σὲ κάμποσα δημοτικὰ τραγούδια. Τέτοιους ὄρους θὰ εἴχαμε πολλοὺς νὰναφέρουμε, γιατί θαρρῶ πῶς οἱ λέξεις *ρευματικά, δικαστής, ἔνωσις, σάλπιγξ, στρατῶν, φύλαξ, μάρτυς, φάρυγξ, ρήτωρ* καὶ πλῆθος ἄλλες, εἶναι γιὰ βέβαιον δασκάλικες ἢ σὰν προτιματε βιβλιαρήσιες ἀπὸ καταγωγὴ τους. Ὡς τόσο ἀκούμε καὶ τίς λένε *ρέματικά, τοῦ δικαστῆ, ἡ ἔνωσις, ἡ σάλπιγγα, ὁ στρατῶνας* (ἀφτὸ πιά μοιάζει καὶ σὰν καθιερωμένον), *φύλακας, μάρτυρας, φάρυγγας, λάρυγγας, ρήτορας.* Νὰ σημειώσουμε μάλιστα πῶς σὰ θέλει νὰ πῆ ὁ Ῥωμιὸς γιὰ ἓνανε πῶς εἶναι ἀληθινὸς

ρήτορας, με τὸ περιττοσύλλαβο δὲν τὰ βγάζει πέρα. Θὰ σᾶς πῆ *Νὰ ρήτορας!* μωρὲ ρήτορας! ὄχι *Νὰ ρήτωρ!* ποῦ τοῦ χαλνᾷ ὡς καὶ τὴν ἔννοια.

Δὲν μοῦ λέτε τώρα, σᾶς παρκαλῶ, μὰ χωρὶς θυμούς καὶ χωρὶς πρόληψη, ὅπως συμφωνήσαμε κιόλας, τί ἐθνικὴ γλώσσα εἶναι ἀφτῆ, ποῦ δὲν μπορεῖ τὸ ἔθνος νὰ τῆ μάθῃ;

Καὶ νομίζετε τάχα πῶς ἡ γλώσσα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς κι ἀφτῆ κάθε μέρα δὲν ἀλλάζει ὅπως τὸ θέλει ὁ λαός; Καὶ τί εἶναι τότες ἡ *σαρακοστή*, ἡ *μεγάλη βδομάδα*, ὁ *κύριος* (στὸ *κύριο*, μάλιστα καὶ στὰ *κύρια*, γιατί ἔννοεῖ ὅλη τὴν ἀκολουθία), *σπεριιάζω*, θὰ *σπεριιάσω*, ὁ *Μεγακαρόνας* (πάμε στὸ *Μεγακαρόνα*), τὸ *Πάσχα*, ἡ *ἐκκλησιά*, ἡ *λειτουργειά*¹, ἡ *Παναγιά*, ὁ *γούμερος*, ὁ *προεστός*, τοῦ *προεστοῦ*, τὸ *ἄγιο Πνεῦμα*², ὁ *ἄγιος Λεφτέρης*, ὁ *ἄγιος Σίδερος* (Ἰσιδώρος), τὰ *Βαγγέλια*, ποῦ ἔτσι τὰ γράφει ὡς κι ὁ Σουρῆς, χωρὶς νὰ τοῦ σπάσανε τὰ τζάμια (*Ῥωμῆος* 10 τοῦ Ν.. 1901, 1), ὁ *ἱεροκήρυκας*, ὁ *κλειδοκράτορας*, ἡ *σάρκα*; Καὶ ὠραῖα ποῦ ἔρχεται ἡ λέξη αὐτῆ στὴ *Θυσία τοῦ Ἀβραάμ*—στὰ 1535—ὅταν ὁ δύστηχος ὁ πατέρας πᾶει νὰ σφάξῃ τὸ παιδί του, τρέμει νὰ παρκαπονεθῆ, μήπως φανῆ ἀνυπόταχτος στὸ Θεό του, κι ὡς τόσο τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ βασταχοῖ καὶ τοῦ ξεφέβγει τὸ παρᾶπνο (στ. 776).

Ἡ σάρκα ἡ ἀνθρώπινη ποναῖ—καὶ τυρανοῦμαι!

Δὲν μπόρεσα νὰ κκαταλάβω πῶς γίνεται νὰ φωνάζουνε ποῦ *χάλασαν* τάχα τέτοιες λέξεις, ἀφοῦ ὅσο πιὸ χαλασμέναις εἶναι, τόσο πιὸ κατὰβαλα δείχνει πῶς ριζωθήκανε στὰ σπλάχνα τοῦ λαοῦ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μαζὶ με τὴ θρησκεία, ὄχι νὰ κάθεται κανεὶς νὰ γράφῃ κάτι ἀδύναστα πράγματα, λέγοντας, σὰ νᾶτανε τάχατες ἔπκινος, πῶς οἱ λέξεις ἀφτὲς δὲν ἀλλάξανε, γιατί τὸ Βαγγέλιο *ἀεχαλάρωσε* καὶ παρέλυσε τοῦ νόμου τούτου τὴν *λειτουργίαν*, δηλαδὴ τοῦ νόμου τοῦ γλωσσικοῦ³ Καὶ δὲ βλέπουμε τὸ νόμο νὰ ἐνεργᾷ σήμερις *μονάχα*: χρόνια καὶ χρόνια τώρα τὰ ξέρουνε ὅσα καταλογίσανε πιὸ ἀπάνω· δὲ λέγονται μόνο· *γραφίκανε* κιόλας, κι ὅποιος θέλει μπορεῖ νὰ τὰ διαβάσῃ, φτάνει νὰνοίξῃ, λ. χ., τὸν ὕστερό τόμο τῆς *Ἀρμωρίας* (τ. Γ'. 1903). Ἐκεῖ βρίσκονται πολλές *χριστιανικὲς ἐπιγραφές*: σὲ *ναοὺς*, *πρόνκους*, *παρκακλήσια*, *μοναστήρια*, *πλάκες*, *τάφους*, *κονίσματα*, *πύστες*, *θύρες*, *τοιχοῦς*, *κκωμωμένε*: ὕλες *ἀπὸ πκπᾶδες*, *μοναχούς*, *ἐφημέριους*, ὡς κι ἀπὸ *λογιώτατους* (κοίτ. σελ. 65), γὰ *ἐγκκίνια*, *ἀνακαίωση*, *ἀνακένωση* ναοῦ ἢ *ἀπλή τοιχογράφηση*. Λοιπὸν εἶναι κᾶπως ἐπίσημες ἐπι-

1) Τᾶκουσα μάλιστα καὶ *λοουτορυγεία*, στὸ Μερσιλίγι τῆς Σαντορόνης, ἀπὸ ἕνα ἀνθρωπο ποῦ συνήθιζε τὸ περισσότερο κοινὴ γλώσσα.

2) Μάλιστα καὶ τοῦ *ἀγίου Πνεύματος*, κοίτ. *Ἀρμωρία*, 1902, 602 (Σίφνο).

3) Ἄστου, 11 τοῦ Γ[ενάρη], 1903, 2, 1.

γραφές, αφού είναι αφιερωτικές, οι περισσότερες, κι ό,τιόσο βλέπουμε τ'ακλόουθα: γιός (σελ. 52), κερίας Θεοτόκου (54· στὰ 1790), οχτωβρίου (54, κοίτ. 208), μοναστήρι (56· 1579)¹, εσάρκον (56· 1631), γοργίον (66), επιασι (558· 5 τοῦ Γεννάριου, 1583), εναν (ίδιο μέρος), στοῦ μέλου (ἑ. μ.), γοργίον (ἑ. μ.), επί τια (563· 1688 ;), απερατώθη (566 ὁ Ἀεγούστου, 1851), έξοδο (571· 20 τοῦ Μάη, 1796), ανακενισι (571, 20 τοῦ Μάη, 1819), γύλας (582· 1719), μνησσηι (595· 1790), ήμαστε (598· 28 τοῦ Φλεβάρη, 1795).

Δέν εἶναι ζήτημα πῶς ἴδια ἢ ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα, ὅπως φαίνεται κι ἀπὸ τὰ λίγα τὰ περὶδειγματικὰ τοῦ ἀρχιδιάκου, κωνοῖζεται ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, τότε δέν τῆς εἶναι βολετὸ ν'ἀλλοξῆ τούς τύπους τοῦ δημοτικοῦ. Κι νὰ μὴ θάβρομε πῶς ἀφτὰ εἶναι περὶσμένα ξεχωρμένα, ἐπειδὴ κι μερικὰ ἐπιγραφές εἶναι κάμποσο ἀρχαίες. Κάθε μέρα γίνονται. Κάθε μέρα τὸ ἔθνος, δηλαδὴ καθὼς εἴπαμε ἀσκάλοι κι λαός, κωνοῖζουμε τὴν καθκρέβουσα μὲ δικὰ τους τὸ ἡχολογικὸ, μὲ τὸ τυπικὸ τὸ δικὸ τους. Θὰ εἶτανε μάλιστα ἐρατὸς ἔργον ἂν εἴπαμε κανέναν γλωσσολόγος στὴν Ἑλλάδα, γιὰτι πρέπει στὴν Ἑλλάδα νὰ κἀθεταί, νὰ τὰ περὶτρεῖσσε ἀφτὰ κι νὰ μὰς τὰ ξεστήκωνε ἕνα ἕνα. Θὰ βλέπαμε τότες ὅλα τὴν ἀλήθαια κι σὲ τί κατὰστασι βρισκόμαστε, θὰ βλέπαμε ἕαττερὰ τί κατῶρθωσε, τί δέν κατῶρθωσε ἢ μιζολαλιά.

Εἶναι ὅμως και σωστὸ νὰ ποῦμε πῶς ἄλλα μερικὰ ἢ καθκρέβουσα τὰ κατῶρθωσε καλῆτερα. Πλοῦτισε τὴ γλῶσσα, κι ὅταν ἔγινε ὁ πλοῦτισμὸς μὲ τὸν τρόπο τοῦ δεῖξαμε, δηλαδὴ ἢ ἔνωσις ἔνωσις και τὸ προσθέσω πρῶτισω, δέν ἔχει κανεὶς νὰ πῆ τίποτα. Πολλὰ μὰς ἔμαθε ἢ καθκρέβουσα ποῦ μάλιστα μάλιστα τὸ νοῦθηαι κανεὶς σήμερα πῶς μὰς τῆραχε ἀφτὰ. Τὸ ἀττικὸ τοῦ ἀρχαίου, ἀφτὸ τὸ κἀναμε πολὺ ἀπλὰ τοῦ ἀρχαίου, κατάντησε ἀπὸ τὰ πῶ κοινὰ. Τὸ περὶκαλῶ², ποῖος δέν τὸ λέει; Ἴσως και στὸ λεγτικὸ μὰς ὠφέλησε κάποτε, ἀκόμη και σὲ μὰς ἔδωσε λέξη κανοῦρικὰ ἐκεῖ ποῦ εἴπαμε δικὰ μὰς. Δὲ βλέπω διόλου γιὰτι νὰ μὴ λέμε *μπακάλη* τὸν *μπακάλη*. Ἔς τόσο νὰ ποῦ θέλησε νὰ μὰς τὸν κἀρη παντοπῶλη, κι ὁ παντοπῶλης μοιάζει σὲ νῆγινε πικὰ και μόδα. Μὰ ὁ *μπακάλης* δέν πεθκίνει. Λοιπὸν περὶξενὸ δέν εἶναι νὰ μείνουνε ἕαττερὰ κ' οἱ δύο λέξεις, ὁ παντοπῶλης μὲ τὴν ἰδικίτερη του τὴ σημασίαι, ὁ *μπακάλης* μὲ σημασίαι μεταφορικὴ. Μὰς ἔμαθε ἢ καθκρέβουσα τὴ λέξη ἄλωσις ἀχρηνὴ δέν εἶναι κάποτε λοιπὸν, ὅπως τὸ φέρη τὸ ὕφος, ὅς πῆς γιὰ τὴν ἄλωσις, κάποτε πᾶλα, μὲ δύνανται περισ-

1) Νὰ σημειώσωμε στὴν ἴδια ἐπιγραφή και τὴν ὀρθογραφία ἢ γ ο υ μ ε ν ἑ Ἦ ο υ τ ο ς (δὺο φορές), ἢ ρ χ ε κ ρ τ ε Ἦ ο υ τ ο ς κτλ. Γιὰ τὴν ὀρθογραφία θὰ εἶχε κανεὶς πολλὰ νὰ πῆ, κοίτ. λ. γ. σελ. 583 τῶν τῆ μ η σ τ ο υ ε μ α τ ι και σελ. 66, 69, 70. Ἄλλα τίποτες *Hbz. Zeitschr.* X, 577 (τοῦ Παπαγιωργίου). Μερστὰ σ' ἀφτὰ, τίποτα δέν εἶναι τὸ φ και τὸ β τὰ δικὰ μὰς ἀντίς κω, κυ.

2) Δασκαλισμὸς. Τὰ δημοτικὰ θῆταν *πα ρ α κ α λ ῶ ν ὸ*.

σότερη, γιά τὸ *πάροιμο* τῆς Πόλης. Ταίριαζουνε καὶ τὰ δύο, ἅμα μποῦνε τὸ κα-
θένα στὴ θέση του. Τὸ *ἀνάκτορο*, μαζί μὲ τὸ *παλάτι* —γιατὶ *ἀνάκτορον* ποτέ
του δὲ θὰ γίνῃ τύπος κοινός—ἡ *θύρα* (κοίτ. πρὸ ἀπάνω, σελ. 2) μαζί μὲ τὴν
πύρρα, ἄξαφνα μαζί καὶ μὲ τὴν *πύλη*, ἴσως τύχη καὶ τοῦτα νὰ μὴν πάνε χα-
μένα, ἴσως ἀπὸ τὴν πολυλεξιὰ μᾶς βγοῦνε καὶ ποικιλόχρωμες σημασίες. Κερή-
σαμε καὶ ὄρους ἐπιστημονικούς, ἂν καὶ δύσκολο δὲ μᾶς εἶναι νὰ φτειάνουμε τέ-
τοιους μόνο καὶ μόνο μὲ τὴ βοήθεια τῆς δημοτικῆς, μὰ ἡ *ἀτμάμαξα*, λ. γ. (κ.
π. ἀ. σελ. 1) μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι πλοῦτος περιττός, ὅσο κι ἂν τὴν πῆ φυ-
σικά του ὁ λαὸς *μηχανή*. Τέτοιους ὄρους ἐμεῖς κι ἀπαρχῆς τοὺς παραδεχτήκαμε
ἢ δημοτικῆς μας, ποῦ τὴν κατηγοροῦνε δίχως νὰ τὴ διαβάζουνε, εἶναι φορτωμένη
ἀπὸ καθαρῆσουσα, γιατί ὅπου βρίσκουμε παίρνουμε χωρὶς πρόληψη καὶ χωρὶς πεῖ-
σμη, εἴτε ἀρχαῖα, εἴτε βυζαντινά, εἴτε ντόπια δημοτικά. Ἄν καὶ μπορεῖ νὰ μὴν
τὸ καταλαβαίνουνε ἀκόμα, ὅσο γίνεται νὰ πάρῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν καθαρῆσουσα,
θαρρῶ πῶς πῆρα καὶ παίρνω, λέξεις ἐννοεῖται, ὄχι τύπους, καὶ μὲ τὸν ὄρο ποῦ
εἴπαμε¹.

Βέβαια πῶς γιά τὴν ποιητικῆ, τὴ φιλολογικῆ μας γλώσσα, πάντα καλλήτερα
θὰ ρωτήξουμε τὸ λαὸ τί μᾶς λείει· μιὰ γλώσσα ποῦ σὰν τὴν καθαρῆσουσα, δὲν
κατάλαβε τὴ ὁμορφιὰ τοῦ *ῥουμαριοῦ*, παρὰ μόνο ἓνα ξερὸ δάσος θέλει, ποῦ εἶχε
τὴ μεγάλῳπρεπη ἀρτοκρατόρισσα καὶ τὴν κούτσανε σὲ *αἰτοκρατεῖρα*, ποῦ καὶ τὴ
βασιλισσα πᾶει νὰ τὴ βεφτίσῃ *βασιλῆς*, δὲν εἶναι γλώσσα τῆς τέχνης. Ἄντις νὰ
φτειάνῃ κανεὶς λέξεις περιττές, πρέπει ξενωντίας ὁ τεχνίτης—κι ὁ καθέννας, μὲ
σέβας, μὲ ἀγάπη, κάποτε μ' ἀνατριχίλα, νᾶκούῃ τί ὁμορφα, τί ποιητικὰ ὁ λαὸς
σοῦ βρίσκει τοὺς ὄρους τοὺς σωστούς, ὅπως μοῦ ἔτυχε μιὰ μέρα, σ' ἓνα μικρού-
τσικο χωριὸ τῆς Σαντορίνης, στὸ Ντεμπορεῖο, νᾶνοῖξω τέσσαρα τάφτια μου ὅταν
ἄκουσα νὰ λένε τὴ *στέγη οὐραυιά* τὴν *οὐραυιά* τοῦ *σπιτιοῦ*. Ἄφτὰ ὁ δάσκαλος
μῆτε τὰ γυρέβει, μὰ μῆτε καὶ τὰ θέλει, σὰν τοῦ τὰ ποῦνε. Δὲν ἔχουμε λοιπὸν
ἐμεῖς νὰ συζητοῦμε γιά τέχνη μὲ τέτοια γλώσσα

Ἔχουμε νὰ συζητήσουμε ἕμως γιά τᾶλλα. Ἔχουμε νὰ δοῦμε ὡς ποῦ πέτυχε
—ἢ πρὸ σωστά δὲν πέτυχε ἴδια τις στὸ σκοπὸ τῆς. Ἰγνωστὸ πῶς ἡ *δοῦλα* δὲν τῆς
φάνηκε ἀρκετὰ νόστιμη· προτίμησε τὴν *ὑπηρέτριαν*, ποῦ τῆς ἤρθε σὰν πρὸ κλασ-
σική. Ὡς τόσο ἡ κλασσικὴ τῆς *ὑπηρέτρια* κατόνησε, ὕστερις ἀπὸ λίγο, ἀπλή
περέτρια. Ἐτί βγῆκε; Βγῆκε ποῦ γιά νὰ μάθουμε τὴν *ὑπηρέτριαν* καὶ γιά νὰ ξε-
χάσουμε, ἂν ξεχάσαμε δηλαδὴ, τὴ *δοῦλα*, ξωδέψαμε χρήματα, ξωδέψαμε καὶ
τὸν καιρὸ τὸν πολῦτιμο.

Λοιπὸν ἡ διπλολεξιὰ δὲ μᾶς στάθηκε πάντα χρήσιμη. Ἀλήθεια ποῦ στὴ
λέξη *ὑπηρέτρια*, καθὼς καὶ σὲ ἄπειρες ἄλλες, τουλάχιστο κωννίτησε ὁ τύπος.

1) Κοίτ. 'Ρω Θέ. Α'. σ. 66.

Είπαμε όμως πιο άπάνω (σελ 17) πώς τὸ δέφτερο τῆς μιξολογαλιᾶς εἶναι κάτι ἀκανόνιστοι, μιξοβάρβαροι τύποι, κι ἀφτοῦ πρέπει νὰ προσέξουμε.

Ἄν κανονίζονται ὅλα μὲ τὴν ἐθνική μας γραμματική, τὸ ζήτημα δὲ θῆτα-νε σπουδαῖο. Μὰ σὺν ἀδύνατο μοιάζει νὰ κανονιστοῦνε ὅλα, γικτὶ ποιά εἶναι κα-θαφτὸ τὰ γλωσσικά μας τὰ σημερινὰ κτάντια ;

Εἶναι ποῦ συνηθίζονται δυὸ γραμματικὲς πλάγι, πλάγι, δυὸ ἠχολογίες, δυὸ τυπικά, ὄχι μόνο δηλαδή ἀπὸ τὴ μιὰ λέξη στὴν ἄλληνε, ὅπως εἶπανε, μὰ καὶ σὲ μιὰ λέξη, λ. χ., θῆκούσουμε στὴν Ἀθήνα πατήρ καὶ πατέρας, ρήτωρ καὶ ρήτορας, ἢ ψῆφος κι ὁ ψῆφος, ἢ κυβέρρησις κ' ἢ κυβέρρηση, τοῦ καθηγητοῦ καὶ τοῦ καθηγητῆ, αἱ ὄραι κ' οἱ ὄρες, οἱ μαθηταὶ κ' οἱ μαθητάδες κ' οἱ μαθητές, τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς ὁδῆς, τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς ὁδοὺς, παιδέψω καὶ παιδέψω, ἀσθενῆς κι ἀστενῆς, σκίζω καὶ σκίζω, κι ὅσα τέτοια παρόμοια μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστῆ.

Ἐννοεῖται πῶς τὸ ἔθνος, ὅξω ἀπὸ τὴτ Ἀθήνα ἢ τὴν Πόλη, μ' ἓνα λόγο, ὅξω ἀπὸ τὰ λεγόμενα κεντρα, τίποτις ἀπ' ἀφτὰ δὲν ξέρει καὶ ξεκολουθῆ νὰ μιλόη τὴν ταχτική του γλώσσα, ὅσο κι ἂν τῶχουμε δασκαλωμένο ἢ σκλαδωμένο στα σκολειά. Ἐμεῖς ἄς κοιτάξουμε τώρα μόνο τὰ κέντρα κι ἄς δοῦμε ποῦ θὰ μᾶς πᾶη ἀφτὴ μας ἢ μιξολογαλιὰ.

Ἡ θὰ μείνουνε ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλονε οἱ τύποι ποῦ ἀναφέρουμε—μὰ δὲ θὰ μείνουνε—καὶ τότες γιὰ ἐθνική γλώσσα ἔχουμε καὶ κάθιερώνουμε τὴ μιξολογαλιὰ τὴν ἴδια.

Ἡ θὰ κανονιστοῦνε ὅλα ταιριαχτὰ μὲ τὴν ἐθνική μας γραμματική—μὰ μήτε ἀφτὸ δὲν πιστέβω νὰ γίνη— καὶ τότες ἔχουμε γιὰ ἐθνική γλώσσα τὴν ἀκέρια δη-μοτική.

Ἡ θὰ κανονιστοῦνε τὰ περισσότερα καὶ θὰ μείνουνε ἀκανόνιστα κάμποσα, δηλαδή θὰ καταντήσουν ἐθνικὸς θησαυρός, μὲζι μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ κάτι μιξο-βάρβαροι τύποι—κι ἀφτὸ μοῦ φαίνεται, τουλάχιστο ἐμένα, τὸ πιθανώτερο, ἂν καὶ μοῦ καίει τὴν καρδιά νὰ τὸ μολογήσω.

Ποιοὶ καὶ ποιοὶ ὅμως θὰ εἶναι οἱ μιξοβάρβαροι τύποι ἀφτοὶ; Πῶς γικτὶ θὰ γίνουνε; Ἀπὸ ποῦ τὸ ξέρουμε πῶς μπορεῖ νὰ νικήσουνε καμιά μέρα; Εἶναι ζη-τήματα πολὺ σπουδαῖα, ποῦ γιὰ νὰ μπῆ κανεὶς καλὰ στὸ νόημά τους, πρέπει πρῶτα νὰ σπουδάξε καὶ κάμποση γλωσσολογία. Θὰ ζητάσουμε λοιπὸν τὰ καθί-καστα, ὄχι ἐδῶ στὸν πρόλογό μας, ποῦ δὲν εἶναι κι ὁ τόπος, μὰ κατόπι στὴ Γραμματική μου, στὸ Ἠχολογικό, ποῦ ἐλπίζω νὰ τὰ νοιώση ἔφκολα ὁ καθένας, φτάνει νὰ προσέξῃ σὲ ὅσα θὰ τοῦ ξεδιαλίσουμε ἐκεὶ πέρα γιὰ φυσιολογικά τοῦ κάθε ἴχου, δηλαδή γιὰ τὸν τρόπο ποῦ μορφώνουμε τοὺς ἴχους, σὰ μιλοῦμε. Τότες καὶ νὰ μὴν τοῦ πῶ τίποτις, θὰ τὸ συμπεράνη καὶ μοναχός του, πῶς ἢ μιξολογαλιὰ θὰ μᾶς φέρῃ σὲ θέση ἀχαμνή. Κοντὰ στὸ νοῦ πῶς εἶναι ἀδύνατο νὰ βρίσκονται

τύποι αντίθετοι στο στόμα ενός και μόνου ανθρώπου, χωρίς κάτι να πάρη, κάτι να πάθη, χωρίς να κολλήσῃ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Μπορεῖ ἀξαφνα καὶ να ξεφου-
 τρώσουνε μιρικὰ περίεργα, νὰκούτσουε ἀξαφνα ἕνα ἀΣΣενίης, κατόπι ἀΣενίης, ἕνα
 οὐλίζω (σκιζω) ἢ κχιμὰ χριώτητη. ὅπως; ἀλήθειαι μοῦ τὸ εἶπε κάποιος (ἐγχαριστη-
 ση), κ' ἕνα τυπῶ (κχιπῶ) ἢ κχιτυπῶ¹. Θᾶχουε οἱ γλωσσολόγοι μεγάλες δυσκολίες
 να μᾶς κατατάξουε χωριστὰ κάθε κχινόνα, λ. χ. να μᾶς δεῖξουε με τί τρόπο λίγο
 λίγο βγῆκε ἡ καινούρια μας ἢ γλώσσα μέσ' ἀπ' τὴν ἀρχαία, γιατί ἂν ἀλήθεια τὸ
 κχιτυπῶ γίνη τυπῶ ἢ κχιτυπῶ, ἀδύνατο πιά να μᾶς λένε πῶς τὸ κχι ἔγινε πάντα
 χτ. Τὸ τυπικὸ θᾶ χαλᾶση πολὺ περισσότερο· θᾶ δοῦμε εἴτε κάτι παράξενους ἐ-
 τερόκλιτους τύπους ἢ κυβέρνηση, τῆς κυβερνήσιως ἢ τῆς κυβέρνησιως, ἢ κυβέρνη-
 σις, κυβερνήσιως, ἢ ὁ καθηγητής, τὸν καθηγητᾶ, εἴτε κάτι ἄκλιτους τύπους τῆν
 ἄμμος, τὸν πατήρ σου, ὅπως; τᾶκχιτυτ κχι τᾶ δυό, ἐννεῖτχι καὶ τῆν ὁδὸς καὶ
 τῆν κχιμαᾶ κχιτ. κχιτ. (κοίτ καὶ π. ἀ. σελ. 17) ἀλήθειαι ποῦ τοῦς βλέπουμε κι
 ἀπὸ τώρα. Ἐνκν τύπο ἄκουτχι μᾶλιστα τις προᾶλλες, ποῦ δὲν ἀπόρησα διόλου,
 ἐπειδὴς εἴτχνε τῆς λογικῆς να ξεφουτώση καὶ τέτοιος. Μοῦ τὸν εἶπε κάποιος φί-
 λος μου καὶ φίλος τῆς καθαρῆβουσις, ποῦ τῆ γράφει κιόλας. Ἄφου θελήσανε,
 λέει, οἱ φημερίδες νᾶχουε ἀνταποκριτΑιν κχιτ. Μοῦ τῶλεγε βέβαιαι, γιατί ἔτσι
 τῶφερνε ἢ κουβέντχι, μᾶ γλώσσχι εἶνχι ἀφτό, ἢ κουβέντχι να τρέχη καὶ να μιλιῆ
 κχινεῖς φυσικά. Δὲν ἔχουε σῆμερις πιά πληθυντικὴ ὀνομαστικὴ -ε (αι), ἢ ε (αι).
 Κ' ἔτσι δὲν ὑπάρχει λόγος να μὴν τὸ πάρη κχινεῖς πῶς εἶναι κ' αἰτιατικὴ. Ὅσ^ο
 ἀκχινόνιστο τὸ ἕνα, τόσο ἀκχινόνιστο καὶ τᾶλλο². Ἐδειξα τέτοια πολλὰ καὶ στὴ
 μελέτη ποῦ ξανατυπῶνω στὸν ἴδιον τόμο ἐδῶ Γλώσσα καὶ Γλωσσικά. Ἐχει καὶ
 στὸν πρῶτο τόμο (Ῥόδα καὶ Μῆλα, 10-14, 117, 265 κι ἀκόλ.)· ἔχει καὶ στὸ
 Ῥωμαῖκο Θέατρο (σελ. 61 κι ἀκ.)³. Ἐνκ ποῦ δὲν εἶπα—μᾶ πῶσα πρέπει να

1) Ἄκουσα μιὰ φορὰ κ' ἕνα ἐ σ τ α τ ι κ ὸ ς (ἐκχιτ.) Τὸ κανόνισε δηλαδὴ ὅπως μπό-
 ρεσε, ἀφου δὲν πρόφερε τὸ πρῶτο κ. Ἄλλη φορὰ ὅμως ἄκουσα κ' ἕνα π τ ω χ ὸ ς, με
 μόλις σμιγμένα τᾶ χεῖλα, πᾶει να τῆ κοντὰ χωρὶς π.

2) Ὁ Πάλλης μοῦ ἔλεγε πῶς σ' ἕνα κχιρενεῖο πρόσταξε κάποιος να φέρουε μιὰν καρέ-
 γλα γιὰ τὸν κ. κ α θ η γ η τ ᾶ.

3) Ἀπὸ μισὸ γραμματισμένη, ἄκουσα μιὰ φορὰ κι ἄλλη τέτοια αἰτιατικὴ ἄ π ὸ τ ρ ε ῖ ς
 κ α θ η γ η τ α ῖ. Ἄλλο εἶναι σὰ λέει κάποτες ὁ λαὸς τοῦς ἢ τ ῖ ς ἐ μ π ὸ ρ ο ι, γιατί
 ὀνομαστικὴ ἐ μ π ὸ ρ ο ι σῆμερις ὑπάρχει, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει ὀνομαστικὴ -α ι (ε).

4) Τᾶ τέτοια δὲ λ ἔ γ ο υ ν τ α ι μονάχα γ ρ ᾶ φ ο υ ν τ α ι κιόλας. Ὁ Πάλλης μοῦ
 δείχνει ἕνα γραμματάκι ποῦ τελειώνει με τᾶκόλουθα λόγια. «Ὁ Π... ὡς καὶ τᾶ παιδιὰ σὲ
 ἀπᾶχονται· τὸ ἴδιον δὲ π ρ ᾶ τ τ ω ν καὶ ἐγὼ εἶμι ἢ ἐ ξ ε ὀ ἔ λ φ η σ ο υ...». Ἡ
 κυρία ποῦ τὸ γράφει δὲ θέλει μᾶλιστα νὰκούση γιὰ δημοτικὴ. Ὁ Πάλλης ὁ ἴδιος γυρέθη καὶ
 καλὰ να πῶ ἕνα λάθος ποῦ ἔκαμε κι ἀφτό, ὅταν ἔγραφε τῆν καθαρῆβουσα· κατόπι, σὰν εἶδε
 τὸ λάθος, κατᾶλαβε πῶς ἀδύνατο να γράφεται μιὰ γλώσσχι, ποῦ μπορεῖ κχινεῖς να κᾶμη
 τέτοια λάθια. Κοίτ. Ἄ ν τ ι γ ὸ ν η μετὰ κριτικῶν ὑπομνημάτων, ἐν Ἀθήναις, 1885,

πῆ κανείς ἀκόμα εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς. Ἡ μιξολογία, ἡ τωρινή μας διγλωσσία εἶναι ἀξία νὰ μᾶς καταστρέψῃ ἀρσενικὸ κι οὐδέτερο στὴν προσωπικὴ ἀντωνυμία. Ἴδου πῶς. Εἶδαμε πολλές φορές μὲ τὴ μισῆ γλώσσα καὶ κᾶτι μισοὺς τύπους, ποῦ εἶναι δηλαδὴ μισὸ δημοτικοί, μισὸ δασκάλικοι. Ὁ λαὸς λέει *ἄξαφρα*, ἡ καθαρέβουσα τῶκαμε *ἐξαφρης* καὶ τὸ συνηθίζει κιόλας μὲ τὴ δημοτικὴ του σημασία, ποῦ συχνὰ θὰ πῆ *λόγου χάρι* τὸν ὄμορφο μᾶς τὸν ἀφάνισε μὲ τὸ ἀνυπόφορο ἐκεῖνο τὸ βμ *ἔβμορφος*. Ἔσιαξε τὸ ὄμπρος, καὶ τοῦ ἔβαλε κ' ἓνα ε, χαλνώντας ἔτσι τὸν κανόνα. Μερικοὶ λοιπὸν τὸ *ἄξαφρα* τὸ γράφουνε *ἐξαφρα*, τὸν ὄμορφο, *ἔμορφο*, καὶ τὸ δυνατὸ μας *ὄμπρος*, τὸ γράφουν *ἐμπρος*, νομίζοντας πῶς εἶναι δημοτικά. Μὲ τὸ σύστημα, χωρὶς νὰ προσέχουνε στὴ γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς, βάζουνε ὅπου τύχη τὴν ἀντωνυμία τὸν τοῦ τρίτου προσώπου, γιὰτὶ ἀναγκάστηκε ὡς κ' ἡ καθαρέβουσα νὰ παραιτήσῃ τὸν τύπο αὐτόν, αὐτὸν εἶδα, καὶ τὸ λέει τὸν εἶδα.

Ὁ λαὸς ὅμως ἔχει δύο τύπους, τὸν καὶ τὸνέ. Κ' οἱ δύο μὲ τὸ λόγο τους. Τὸ *ν* τὸ συνηθίζει μόνο μὲ κατοπινούς ἤχους *π τ κ* (ἢ *μπ ντ γκ*)¹, λέει λοιπὸν τὸν εἶδα, μὰ τὸνέ βρῆκα. Ἡ καθαρέβουσα δὲ μᾶς ἔμαθε ἄλλο παρὰ τὴν αἰτιατικὴ τόν· μὰ τὴ μόρφωση τοῦ *ν* δὲν τὴν ἄλλαξε (κοίτ. π. ἀ. σελ. 17). Γιὰ τοῦτο παραφέγγει πολλές φορές τὸ *ν*, ὅπως τὸ παρατηρήσαμε (σελ. 19), σὰ δὲν ἔχει κανείς νὰ πῆ κατόπι κ' ἓνα *π τ κ*. Τότες ὅμως ἡ φράση τὸν χάνω γίνεται τὸ χάνω, τὸ στέλνω γίνεται τὸ στέλνω κτλ. κτλ., κ' ἐπειδὴ τὰ τέτοια δὲν εἶναι διόλου, μὰ διόλου σπάνια, μπορεῖ πολὺ καλὰ ἡ συνήθεια νὰ γενικεφτῆ καὶ νὰ μᾶς λείψῃ τὸ ἀρσενικό.

Καὶ σ' ἀφτὸ καὶ σὲ ἄλλα πολλά, καὶ κάθε στιγμή, καὶ κάθε μέρα, χαλνοῦμε τὴν ἀλάθεφτὴ μας, τὴν πανόμορφη τὴ δημοτικὴ, ποῦ καιρὸς μας πιά νὰ τὴν ἀγαπήσουμε — καὶ νὰ τὴ λυπηθοῦμε. Σὰς ἔδειξα χωρὶς πάθος κανένα, ἤσυχα καὶ φρόνιμα, σὲ τί κατάσταση βρισκόμαστε· ἴσως ἔχω πιά τὸ δικαίωμα νὰ νίψω τὰ χέρια μου, γιὰ νὰ κάμετε καὶ σεῖς ὅτι πρέπει, γιὰ τὸ καλὸ.

Ἐμεῖς ὅμως ποῦ γράφουμε, ἡ δουλειά μας δὲν τέλειωσε, κι ἀφτὸ μᾶς φέρνει

σελ. 88' «Τὴν ἐκδοχὴν ταύτην βεβαιοῖ τῆς Ἀντιγόνης ἡ ἀπάντησις λεγούσης. «Ἄλλὰ φιλοῦσα ταῦτα, ἀηδῆ ὄντα, γινώσκω ὅτι ἡ δ ὕ ε γίνονται εἰς οὖς ἡ δ ὕ ε νὰ ἦμαι πρέπει». Ἀπαράλλαχτο δηλαδὴ τὸ λάθος ποῦ ἔδειξα στὸν πρῶτο τόμο (Ἰό δ α κ α ἰ Μ ἦ λ α, 12) α ἴ τ ι ν ε ς κ α τ α λ α β ὀ ν τ ε ς τοῦ κ. Χατζηδάκη. Πρέπει ἀκόμη νὰ σημειώσω πῶς τὴ φράση τοῦ κ. Χατζηδάκη, σὰν τὴ βρῆκα, τὴ διάβασα σὲ δύο τρεῖς Ῥωμιούς, γιὰ νὰ δοκιμάσω ἂν τὸ πάρη τάφτι τους. Γιὰ νὰ τὸ καταλάβουνε, χρειάστηκε νὰ τοὺς δείξω τὸ λάθος. Γλώσσα ν ε κ ρ ἡ ἀφτὸ θὰ πῆ.

1) Ἡ καθαρέβουσα δὲν τὸ πρόσεξε ἀφτὸ ποτὲ καὶ μᾶς βάζει μάλιστα νὰ λέμε δέ ν δ ρ ο (ν), ἔ ν δ ε κ α, γιὰτὶ θαρρεῖ πῶς ἔτσι πρέπει, ἐνῶ τὴν ἀρχαία τὴν προφορὰ τὴν ἔσωσε ὁ λαὸς. Τώρα ὅμως ποῦ τοῦ μαθαίνει μὲ ν δ ἡ μ β (γ α μ β ρ ὀ ς κτλ.), ἄκουσα μὲ ἀφρτιά μου νὰ τὸ λένε κάποτε δέ δ ρ α, ἔ δ ε κ α, γ α β ρ ὀ ς· κ' ἔτσι χαλνοῦμε τὴν ἀρχαία, τὴ δημοτικὴ καὶ... τὴν καθαρέβουσα τὴν ἴδια.

πίσω στη μισή γλώσσα, ποῦ εἴτανε δὲ κ' ἡ πρώτη μας ἢ κουβέντα. Ἐχουμε νὰ προσέξουμε πολὺ, μὰ πολὺ. Τὸ κακὸ ποῦ προσπάθησα νὰ σᾶς φανερώσω, τᾶποτέλεσμα τῆς μιξολαλιᾶς, στέκεται λιγάκι σὲ μᾶς νὰ τὸ μποδίσουμε. Χρέος μας νὰ βάλουμε τὰ δυνατὰ μας, γιὰτὶ ὁ ἀγὼνας εἶναι μεγάλος. Πρέπει πάντα τὸ λαὸ νᾶχουμε στὸ νοῦ μας. Ἔθνος ἀφτὸ θὰ πῆ κ' ἐθνικὴ γλώσσα θὰ πῆ γλώσσα ποῦ εἶναι σὲ θέση ἓνα ἔθνος νὰ τῆ μάθη, σὰν πηγαίνει τὸ παιδὶ στὸ σχολεῖο, δίχως νᾶχη ἀνάγκη κατόπι μῆτε νὰ κανονίζη ὅσα ἔμαθε ἀκανόνιστα, μῆτε, μὴν κατορθώνοντας νὰ τὰ κανονίση ὅλα, νὰ πλῆθη μιξοβάρβαρους τύπους.

Ὅσοι λοιπὸν ἐραζόμεστε σήμερις γιὰ τὴν Ἰδέα, μπορούμε θαρρῶ νὰ ποῦμε, ξέθαρρα κι ἀπλά, πῶς τώρρα γράφεται ἡ δημοτικὴ μὲ κάποιον σύστημα, μὲ κάποια μέθοδος, μὲ κάποια ἐνότητες, γιὰτὶ ἐμεῖς πρωτογράψαμε τὴ δημοτικὴ, δηλαδὴ τὴ δημοτικὴ, ὅχι μαζί της καὶ τὴν καθαρῆς. Λέγοντάς το ἀφτὸ, δὲ θὰ φανοῦμε ἀχάριστοι στοὺς προτερινούς μας, στὸ Βηλαρᾶ, τὸ Σολωμό, τὸ Βαλαωρίτη, κατόπι καὶ στὸν Κοναμένο, ποῦ εἶναι ὅλοι τους σὰν πικτέρες μας· μὰ μῆτε καὶ καφκιοῦμαστε, ἀφοῦ εἴμαστε πολλοί, κι ἀφοῦ ἡ ἀλήθεια τέτοιον εἶναι. Λοιπὸν ὑστερώτερα στὰ βιβλία μας θᾶρχουνται καὶ θὰ ψάχνουνε τὴ γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς, κι ὅσα εἶπαμε θὰ γίνουνε κανόνες. Εἶναι τιμὴ μας· εἶναι ὅμως καὶ βάρος. Μὲ τρόμος, μὲ σέβας, μὲ ἀγάπη πρέπει νὰ βάζουμε κάθε λέξη, δηλαδὴ κάθε τύπος. Πρέπει νὰ τὸ συλλογιόμαστε, πρῆτου παραδεχοῦμε, ἄς εἶναι κ' ἓνα *ν*. Ἀμαρτία νὰ καταστρώσουμε στὸ χαρτὶ κανέναν τύπος ποῦ καμιά μέρα νὰ χαλάση τὴν κοινὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ μας. Ἐμεῖς νὰ κάνουμε τὸ χρέος μας. Ἐπειτα πιά βλέπουν οἱ ἄλλοι.

Ἀφτὸ πάλε δὲ σημαίνει πῶς κάλλια νὰ σκοτωθοῦμε παρὰ νὰ γράψουμε ἄξανα κάτι δασκαλισμούς, δὲν εἶπα ὅλους, λέω μερικούς, ποῦ πάει ὁ κόσμος νὰ τοὺς συνηθίση, λ. χ., *σύμβολο*, *συμβολιστής*, *ἐνθουσιασμός*¹, *πένθος*, *πτῶμα* κι ἄλλα τέτοια². Μὲ ῥωτοῦνε μερικοὶ φίλοι μας καὶ μοῦ φαίνεται πῶς ἓνα *μ*, ἓνα *ν*, ἓνα *π*, μπορεῖ καὶ νὰ μὴν πειράξη πολὺ. Ἄς ἐλπίζουμε πιά πῶς θὰ κανονιστοῦνε καὶ μοναχὰ τους. Τὸ *ν* στὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ στὸ πένθος, βέβαιον πῶς δὲ θὰ μείνη. Πιθκὸν καὶ τὸ πτῶμα νᾶκουστῆ γλήγορρα φτῶμα, — καὶ μάλιστα

1) Γιὰτὶ ὅμως τὸ ἐ ν θ ο υ σ ι ᾶ ζ ο υ μ α ι, ποῦ καὶ στὴν ἀρχαία εἶναι παράξενον ῥῆμα, νὰ μὴν τὸ λ έ μ ε σ υ ν ε π α ῖ ρ ν ο υ μ α ι, καὶ τὸν ἐ ν θ ο υ σ ι α σ μ ὁ, σ υ ν ε π ᾶ ρ σ ι μ ο, ποῦ ἔχει θαρρῶ καὶ κάποια δύναμη;

2) Κοίτ. Φιλήντα, Γραμμ. τῆς ρωμ. γλώσσας, Ἀθ., 1902. σελ. 59. «Σὲ μερικές λέξεις ποῦ τὰ προφέρουμε λ. χ. ἀριθμός, παράδειγμα κτλ. εἶναι λέξεις ποῦ δὲν τρίφτηκαν ἀκόμα στὸ στόμα τῆς καθαφτῆ ρωμοσύνης. Γιὰ τοῦτο λέω, ὅτα μεταχειρίζομαστε γράφοντας τέτοιες λέξεις, νὰ μὴν ἀλλάζουμε γιὰ τὴν ὥρα τῆς γραφῆς τοὺς καὶ ξαφνίζουμε τοὺς ἀσυνήθιστους νὰ γράφουμε λ. χ. σ χ ὀ λ ι α, α ῖ σ θ η τ ι κ ῆ, π τ ῶ σ ε ς κτλ.» Πολὺ σωστό.

νάκουστηκε. Μὰ καὶ τὸ γεγονός, ἐγὼ τουλάχιστο, ἀ καὶ δὲν τὸ μεταχειρίστηκα ποτέ μου, ὅζω δὲν τὸ πετῶ. Ὅπως λέμε τὸ ἔθνος, τὸ χρέος, κτλ., μπορεῖ στὴν ἀνάγκη νὰ ποῦμε καὶ τὸ γεγονός, ἀμα δὲ βροῦμε καλλήτερη καὶ πιὸ ταιριαζόμενη λέξη. Πῶς θὰ τὸ κλίνουμε ὅμως; Ἐδῶ, δηλαδή στὸ τυπικό, εἶναι πολὺ σπουδαῖο τὸ ζήτημα. Νὰ τὸ κλίνουμε τοῦ γεγονότος ἢ τοῦ σφάλματος ἢ τίποτα τέτοια, μοῦ φρίνεται ΑΔΥΝΑΤΟ. Εἰδεμὴ, λέμε πῶς καὶ μετὶ θέλουμε ἄ στρεβλώσουμε τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ.

Ἡ καθαρῆβουσα σὲ τέτοια περίσταση δὲ δίσταζε διόλου. Ἄμα χροιαζότανε καμιά λέξη δημοτικὴ, ἀμέσως τὴν κανόνιζε κατὰ πῶς τὸ ἤθελε ἢ θαρῆρῶσανε πῶς τὸ ἤθελε ἢ ἀρχαία γραμματικὴ. Εἶδαμε πιὸ ἀπάνω (σελ. 22) πῶς ὁ Κοραῆς τόλμησε, τὴ λέξη κάποια, νὰ τὴν κάμη κἀν ποια. Εἶταν ἡ τόλμη ἀδικιολόγητη. Θάτανε ἡ δικὴ μας δικιολογημένη, καὶ μάλιστα γιὰ πολλοὺς λόγους, ἂν εἶχαμε τὸ ἴδιο σύστημα μὲ τὴν καθαρῆβουσα, καὶ ἂν τὸ λέγαμε ὀρθὰ κορτὰ γεγονόςτο, γιὰτὶ ἔτσι μπορεῖ ὁ καθέννας νὰ μάθη νὰ τὸ κλίνη γιὰτὶ ἔτσι ἀκολουθοῦμε τὴν ἐθνικὴ γραμματικὴ—ποῦ ἰσοσυλλάβισε τὰ περιττοσύλλαβα, καὶ γιὰτὶ ἔτσι ὅλες οἱ νεώτερες οἱ γλώσσες δανίζονται λέξεις ἀπὸ ἀρχαιότερη ἐποχὴ.

Μὰ ἴσως πάλε καὶ δὲ θελήσουν οἱ πιὸ φρόνιμοι νὰ τὸ πᾶν ὡς ἐκεῖ. Ἰσως ἔχουνε καὶ δίκιο. Τότες νὰ τοὺς φτάνη τὸ γεγονός, ὀνομαστικὴ-αἰτιατικὴ, καὶ προσμένουμε πιά τι θὰ γίνη. Τὸ συμφέρον συμφέροντος, ποῦ εἶναι δασκαλισμός, ἔδωσε τὸν ἐνικὸν σφέρο, σφέρου καὶ τὸν πληθυντικὸν σφέρα, τὰ σφέρα μας. Τὸ μέλλον, τὸ παρόν, τὸ παρελθόν μέρα τὴν ἡμέρα χάνουνε τὸ ν τους¹. Νὰ τὰ ποῦμε τώρα μέλλοντο, παρόντο καὶ παρελθόντο, καθὼς θὰ λέγαμε καὶ γεγονόςτο, μπορεῖ νὰ τὰ χαλάσουμε, γιὰτὶ μπορεῖ καὶ ὁ λαὸς κατόπι νὰ τὰ κανονίσῃ ὅπως κανόνισε τὸ σφέρο, δηλαδή νὰ νὰ πῆ μέλλου, γεγονοῦ κτλ. στὴ γενικὴ². Κάλια ὅμως μέλλοντο καὶ γεγονότο, παρὰ νὰ γράψῃς ποτέ σου τύπο ἀνύπαρχτο στὸ λαό. Ἐμένα φόβος μὲ περεχύνει, ἀκόμη καὶ σὰν κοντέβει νὰ στάξῃ ἀπὸ τὴν πέννα μου καμιά οὐδέτερη γενικὴ-ους. Κι ὡς τόσο δὲ μοιάζει νὰ μορφώθηκε ἀποφασιστικὰ ἡ γενικὴ-ου· σὰ νὰ διστάζῃ ἀκόμα ὁ λαὸς μεταξὺ-ους καὶ -ου· τουλάχιστο δὲν ἔχει τὴν κατάληξιν -ου σὲ ὅλα τὰ οὐδέτερα. Τὸ πέλαγος, ποῦ

1) Ἄκουσα νὰ λένε κάμποσες φορὲς ὡς καὶ τὸ μ ἔ λ ο τ ο υ, δηλαδή χωρὶς ν καὶ μὲ κατοπινὸ τ. Τὸ π α ρ ὶ ν πάλε τῆς καθαρῆβουτας δὲν πιστέβω λ. χ., ποτέ του νὰ γίνη π α ρ ὶ ν τ α ς. Θὰ καταντήσῃ ἀπλὸ ἐπιρῆμα π α ρ ὶ, ἢ παρὶς (κοίτ. Ἰω Θ ἔ. Α', 78). Γιὰ νὰ κλίνεται, μῆτε λόγος. Ἄκούμε καὶ ἀπὸ τώρα τὸ περίεργο—καὶ τόντις ἑλληνικό! - εἶ μ α ι π α ρ ὶ ν. Ἀπὸ μᾶς δείχνει πῶς ὁ κόσμος δὲ νοιώθει οὔτε πῶς εἶναι μετοχὴ οὔτε πῶς ἔχει μέσα τῆς τὸ ῥῆμα εἶ μ α ι, ἄς ἀφήσουμε πιά τὸ εἶ μ ι.

2) Ἄκουσα στὴν Ἄντρο ἀπὸ μιὰ γυναῖκα ποῦ μιλοῦσε κοινὴ γλώσσα, τὴν αἰτιατικὴ μ ἔ λ λ ο ς, στὴ φράση ἔ χ ε ι μ ἔ λ λ ο ς. Μ ἔ λ λ ο ς ἔ χ ε ι χ' ἢ γλώσσα μας.—Τὸ μ ἔ λ λ ο μ ο υ, ὡς καὶ τὸ μ ἔ λ λ ο τ ο υ ἀκούγεται συχνὰ στὴν ὀμιλία.

κκλό είναι κι άφτό, τό ζέρουμε πιά πέλαγο, ή πέλαο, δεφτερόκλιτο· μὰ όσα βά-
σταξαν τό σμα τους στήν όνομαστική, ώς τώρχ δέ μὰς φανέρωσαν ταχτικά τήν
καινούρια τους γενική -ου. Θάρβω πώς άφτή βγαίνει σήμερις στή μέση, λίγο
λίγο, γιατί πολυ άγάλια κι όχι μονομκτιάς άλλαξε πάντα ή δημοτική μας.
Στή γενική -ου πρέπει λοιπόν και μεις νάχουμε τό νοῦ μας, άφτή νά συνηθίζουμε
όσο μπορούμε¹. Μὰ δέν είναι πάλε κκι μεγάλο κκλό νά τό κλίνη κάποτε κανεις
και τό χρέος, τοῦ χρέους. Τῶν χρεῶν, άλλο ζήτημα, έπειδή κι ό λαός δέν τό
γνωρίζει. Τό ς τῆς γενικῆς τοῦ ένικοῦ θά τό ξεχάση όλοτελα και μοναχός του
γιατί θά τό ταιριάζη μέ τις άλλες γενικές τῶν οὔδετέρωνε ποῦ ς τελικό δέν τοῦ
παρουσιάζουνε πιά κανένα.

Μακάρι νά γίνη άφτό γλήγορα! Όσο πιό γλήγορα ό λαός άλλάξη τους τύ-
πους ποῦ ή καθαρέβουσα τους νομίζει άχάλαστους, όσο πιό γλήγορα τκιριάζη μέ
τή γραμμακτική του τους όρους τους έπιτημονικούς ή τους έπίσημους όρους, όσο
πιό γλήγορα κάμη μιὰ γενική τοῦ ήθου, τοῦ κράτου και τοῦ έθρου, τόσο πιό
γλήγορα θά πῆ πώς διαδόθηκε ή έπιτήμη στήν Έλλάδα και πώς είναι άσφκλι-
σμένο τό μέλλο μας και τό μέλλο τοῦ λαοῦ μας.

ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

Άφότου δημοσιεφτήκανε τα περσινά μου 'ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ, συνέβηκε κάτι
πολύ σημαντικό πολυ σπουδαίο για τό ζήτημα. Πρώτη φορά στήν Έβρώπη
μέ τόσο κύρος, μέ τόση άξια έπιστημονική, μέ τόση άγάπη πρὸς τήν Έλλάδα,
βγήκε νά πάρη τό μέρος τῆς δημοτικῆς ένκς σφός, γνωστός και μεγάλος καθη-
γητής, ό K. Krumbacher². Νά λοιπόν ποῦ δέν είμαστε και μόνοι· νά πώς κρι-

1) Ό Χατζηδάκης (*Einleitung in die neugriechische Grammatik* Leipzig, 1892,
σελ. 367—369) λογαριάζει τάκλουθα δημοτικά -ο υ· βάρου, βάρου, δάσου, έθου, θάρρου,
θέρου, κέρδου, λάθου, νέφου (νέφος), πάθου, πάχου, πελάγου (γιατί λένε και τό π έ λ α-
γ ο ς), πλάτου, πλήθου, τρύγου, ύψου, φάρσου, χάρου (χάος), χρέου, ψήλου, και γένου,
στέγου, στήθου. Νά προστέσουμε και τ ο ὕ κ ό σ τ ο υ (κόστος). Τό θέρου (σελ. 368) έχει
και μιὰ όνομαστική τό θ έ ρ ο. -Στό 'Ρ ω μ α ί ῖ κ ο Θ έ α τ ρ ο, σελ. 6, έγραφα «σ'
ένός έθου ζωή». Είμαι βέβαιος πώς δέν τό παρατήρησε ή τουλάχιστο πώς δέ σκούνταφε
κανεις, ίσα ίσα γιατι πρόσεξα νά τό βάλω μέ ζ κατοπινό (ζωή), και στήν κουθέντα βέβαια
πώς θά λέγουνται τά τέτοια συχνά.

2) *Beilage zur allgemeinen Zeitung, München*, 15—17 τοῦ Νοέβρη, 1902, άρ. 263—
264: Das Problem der neugriechischen Schriftsprachs.—Θά βγῆ πιό ύστερα και δεφτερη
μεγαλήτερη έκδοση. Για νά παρηγορηθοῦνε λιγάκι οι καλοί μας οι δακάλοι, άς τους ποῦμε
μάλιστα, πώς στήν έκδοση άφτή, ό Krumbacher γράφει κ' ένα ντί ο μου, έπειδή και δέ
συφωνάει όλοτελα μαζί μου άπάνω στο ζήτημα τῆς μ ι σ ῆ ς γ λ ῶ σ σ α ς. Δέ σημαίνει
όμως άφτό διάλου και δέν τοῦ χρωστώ χάρη μεγάλη, ίσα ίσα γιατι σπουδάζει τό ζήτημα.—
Τό σύστημα τῆς μ ι σ ῆ ς γ λ ῶ σ σ α ς βρίσκειται, ποῦ νά πῆ κανεις, έφαρμοσμένο στα
βιβλία τοῦ N. Κονεμένου, πολυ καλύτερα και πιό δυνατά παρά σε άλλο κανένα. Είναι

νει ὁ πολιτισμένος. Καὶ πῶς θὰ πῆ ποτὲ γιὰ τὸν Krumbacher πῶς δὲ γνωρίζει τὴν Ἑλλάδα; Θάρρῶ πῶς τοῦ χρωττοῦμε πολλὰ γιὰ τὴν ὠραία του τὴ μελέτη. Τοῦ χρωττῆ ἢ Ἑλλάδα, ποῦ τῆς εἰδείξε πόσο τῆς εἶναι ἀφωσιωμένος, γιὰτὶ μὲ ὕφος ποῦ συγκινάει μιλεῖ γιὰ τὴ γλώσσα της καὶ γιὰ τὴ δόξα της ἀλόμχ. Τοῦ χρωστάνε κ' οἱ δικοὶ μχς, γιὰτὶ μόλις φαίνεται πιστεφτὸ νᾶχομε σήμερα ἕναν ποιητὴ, ἕνα φῶς; σὰν τὸν Παλαμᾶ, καὶ νὰ μὴ βρῖσκῃ ὁ Παλαμᾶς ὅλα τὰ περιδικά, ὅλες τὶς ἐφημερίδες στὴ διάθεσή του, νὰ τοῦ γυρέβουνε μὲ παρκκᾶλια ὅ τι βγῆ ἀπὸ τὴ χρυσή του τὴν πέννα, παρὰ ἐκεῖνος νὰ γυρέβῃ νὰ τοῦ βάλουνε, ποῦ καὶ ποῦ δυὸ τρεῖς δημοτικά, μὴν κρισούλα, ποῦ τὰ φοβοῦνται, σὰ νὰ κατάντησε ἀμχρτία νὰ γράφῃ κχνεὶς τὴ γλώσσα του τὴν ἐθνική.

Τοῦ χρωστῶ καὶ γῶ τοῦ Krumbacher, ποῦ θημήθηκε τὰνάξιο τόνομά μου γιὰτὶ πολὺ ἐφκولو τοῦ εἶτανε νὰ μιλήτῃ γιὰ τὸ ζήτημα μὲ ὕφος γενικὸ, δίχως νὰ μὲ ἀνκφέρῃ. Κ' ἔτσι θᾶκνε, ἀ' εἶτανε Ῥωμιός. Κι ἀλήθεια θυμήθηκα σὰ διάβασα τὴ μελέτη του, τὸν Πρόλογο τοῦ ῬΩΜΑΙΚΟῦ ΘΕΑΤΡΟῦ κι ὅσα εἶπα τότες γιὰ τὴ Γερμνία. Ἡἕτερα πῶς; θὰ πειράζουνε τὸν Krumbacher καὶ τοῦ τῶγραφα καὶ τοῦ ἔλεγα πῶς λυπούμουνα, μὰ πῶς μοῦ εἶταν ἀδύνατο ἀφοῦ τέτοια ἰδέα εἶχα, νὰ μὴν τὴν πῶ. Καὶ τὸν πειράζον ἐννοεῖται, γιὰτὶ πῶς δὲν πειράζεται σὰν ἔρχεται κχνένας καὶ σοῦ ἀρχιδειάζει κάμποσα δυσάρετα γιὰ τὸν τόπο σου; Πρῶτος θὰ πειραχτῆ ὁ Ῥωμιός, κι ἅμα μπορέση, θὰ βγάλῃ τᾶχτι.

μ ι σ ῆ γ λ ὡ σ σ α, μὰ ἡ μισογλωσσία του εἶναι πὸ μεθοδικὴ παρὰ στοὺς ἄλλους. Βάζει πλάγι πλάγι δυὸ ἀντίθετες γραμματικές, μὰ τουλάχιστο μ' ἕνα σύστημα, μὲ μιὰ θέληση, λ. χ. θὰ πῆ τῆς γ λ ὡ σ σ α ς κ' ἔτσι ὅλα τὰ πρωτόκλιτα θηλυκά, τῆς ὑ π ο θ ε σ ε ω ς κ' ἔτσι ὅλα τὰ πρωτόκλιτα (γιὰτὶ ὅμως ὄχι καὶ τῆς ὑ π ὀ θ ε σ τ ι ς; ὅσο συνηθίζεται ἡ γενικὴ γ λ ὡ σ σ α ς, ἄλλο τόσο κ' ἡ γενικὴ τῆς ὑ π ὀ θ ε σ η ς). Στὸ τελευταῖο του μάλιστα τὸ βιβλίον - Δ ι α θ ῆ κ η, ἕ ν Κ ε ρ κ ὄ ρ α, 1901, σελ. 93 κι ἀκόλ. - τᾶχει ὅλα κανονισμένα. Σὰ θελήση κανεὶς νὰ μελετήσῃ μὲ τὰ σωστά του τὴ μισὴ γλώσσα, μὲ τὰ καλὰ, μὰ καὶ μὲ τὰ κακά της, ποιθενὰ δὲ θὰ τοῦ φανῆ πὸ ἀξιωματικὴ παρὰ στοῦ Κονεμένου τὰ βιβλία. Πρέπει νὰ πῶ τὴν ἀμαρτία μου' τώρα μονάχα, ὕστερις ἀπὸ τοῦ Krumbacher τὸ Ἀνάγνωσμα, πῆρα νὰ τὰ διαβάσω, καὶ χάρηκα βλέποντας ἄθροιστὸν ποῦ ἔκαμε τόσα καὶ τόσα γιὰ τὴ δημοτικὴ, καὶ ποῦ, ἀκόμη κι ὅ δὲ συμφωνοῦμε καθαρὸ, ποῦ ἔκαμε τί λέει. Αὐτοῦμαι μονάχα ποῦ ὁ σεβαστὸς κι ἀγαπητὸς μου κ. Κονεμένος δὲ μοιάζει νὰ μᾶς κατάλαβε πάντα, καὶ κάποτε μᾶς περιελάξ (Δ ι α θ ῆ κ η, 55). Ἰσως μῆτε μᾶς νὰ μᾶς κατάλαβε πάντα, καὶ κάποτε μᾶς περιελάξ (Δ ι α θ. 95) λέει πῶς γράφουμε τὸ κ ρ ᾶ τ ο, τὰ κ ρ ᾶ τ ι α, τὸ μ ἔ ρ ο, τὰ μ ἔ ρ ι α, τὸ τ ἔ λ ο, τὰ τ ἔ λ ι α κλ. Δὲν εἶδα νὰ τᾶγραψε ὡς τώρα κανέναν ἀπὸ μᾶς. Δὲν ἀρνηθήκαμε ποτὲ μᾶς πῶς ὁ λαὸς λέει τὸ μ ἔ ρ ο ς, ἀφοῦ λέει καὶ τὸ δ ῶ ρ ο ς κτλ. κτλ. Μὰ τὸ πὸ σπουδαῖο καὶ τὸ μόνον ποῦ ἔχομε νὰ θυμηθοῦμε εἶναι ποῦ ὁ Κονεμένος πολέμησε γιὰ τὴ δημοτικὴ καὶ τὴν ἀγάπησε. Καλὰ ἔκαμε λοιπὸν ὁ φίλος μχς ὁ Krumbacher νὰ τὸ φωνάζῃ ποῦ ἔχει κι ἀφτὸς γιὰ τὴ δημοτικὴ μᾶς τὴν ἴδια ἀγάπη.

του, ποῦ νὰ σὲ τσοῦξη. Βέβαιο εἶναι πῶς τ'όνομά σου ποτέ του δὲ θὰ τ'άνκφερη, παρὰ γιὰ νὰ σὲ χτυπήσῃ· ἢ θὰ καμωθῇ πῶς δὲν τὸ ξέρει.

Τέτοιες μικροπρέπειες ὁ σοφίς, ὁ ἐπιστήμονας, δὲν τις ἔχει. Γιὰ τίποτις ἄλλο δὲν τοῦ μέλει παρὰ γιὰ τὴν ἀλήθειαν—καὶ τοῦ φαίνεται παράξενο μόνο ποῦ μπορεῖ κανεὶς ν'ἀπορήσῃ μ' ἀφτό. Δὲ θέλω τὸ λοιπὸ νὰ τοῦ πλέξω στεφάνια ποῦ ἢ μετριοφροσύνη του οὔτε τὰ ὄνειρέβεται· καλὸ τουλάχιστο νὰ σημειώσουμε γιὰ τοὺς ἄλλους, γιὰ πολλοὺς, πῶς ἰδοὺ παράδειγμα, ἰδοὺ κι ἀμεροληψία.

Διάβασα ὡστόσο καὶ τ'ἀκόλουθα στὸν ἀγκυπημένο μου τὸν Ἄγωνα (ἀρ. 197, 1902): «Εὐνόητον εἶναι ὅτι ἐν ἰαχαῖς θριαμβῶν ἔσπευσαν παρ' ἡμῖν νὰ ἀναδημοσιεύσωσι τὴν περίληψιν ἐκείνην τῆς μελέτης τοῦ Κρουμβάχερ «οἱ προθύμως» ὡς ἐλέγομεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐκείνῳ «ἀλαλάζοντες δίκην κυμβάλων ὅ,τι ἀλλαχοῦ λέγεται καὶ γράφεται» κτλ.

Μὰ τάχα γιατί νὰ μὴ χαροῦμε λιγάκι καὶ μεῖς; Θαρρῶ πῶς ἀξίζει. Νὰ ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ Krumbacher καὶ κάποιο μάθημα ποῦ μοιάζει σὰν ὠφέλιμο. Πῶς σὰς φαίνεται; Μήπως ὅμως καὶ φωνάξαμε τόσο πολὺ; Ποιὸς φώναξε τάχα ἢ μήπως τὸ λένε γιὰ ἓνα ἄρθρο κ' ἓνα τηλεγράφημα ποῦ ἔβγαλε ἡ Ἀκρόπολις; Μὰ θαρρῶ πῶς ἀφτὴ θὰ εἶχε κάποιο δικαίωμα νὰ φωνάξῃ, γιατί πέρσι μὲ τις φωνές τις σπάσανε καὶ τὰ τζάμια, ἴσα ἴσα στὸ ζήτημα τῆς δημοτικῆς. Ἄν καὶ θαρρῶ ἢ τουλάχιστο ἐλπίζω πῶς μὲ τις περσινές φωνές—καὶ μὲ τὸ αἷμα—ἢ καθαρέβουσα ξεθύμανε πιά, μήπως ἔγινε ἀξαφνα σὰν τὸ φρόνιμο, τὸ ἥσυχο τὸ παιδάκι; Μήπως οἱ ἄλλοι ἀκόμη καὶ σήμερις δὲ φωνάζουνε πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους ἐμᾶς; Καλέ, τί κάθουμαι καὶ λέω; Νὰ θέλαμε νὰ φωνάξουμε, δὲ θὰ μᾶς ἀφίνα οἱ φίλοι; Ποῦ; Σὲ ποιὰ φημερίδα; Σὲ ποιὸ περιοδικό; Τοῦ λόγου τους τάχουν ὅλα καὶ τὰ κρατοῦνε. Λοιπὸν τί παραπονιοῦνται; Τὸ πιὸ νόστιμο εἶναι ποῦ τὴν περίφημη τὴ μελέτη δὲν τὴν ἔβαλε, ὅσο ξέρω, ἀλάκρη κανένα φύλλο. Ἐνα εἶδα ποῦ εἶπε μονάχα πῶς τὴ βάζει ὀλόκληρον καὶ τ'αναγγέλλει κιόλας στὸν τίτλο: Ὀλόκληρος ἢ πολύκροτος ἀνακοίνωσις τοῦ Κρουμβάχερ περὶ γλώσσης. Γιὰ τὴ γλώσσα, ἴσως. Γιὰ μᾶς ἐνοσιῖται, τσιμουδιά. Τσιμουδιά γιὰ τὸν Πάλλη, ποῦ τοῦ ἔχει σωστὸ πκράγραφο στὴ μελέτη του ὁ Κρουμπάχερ. Τσιμουδιά καὶ γιὰ τὸν ταπεινὸ σας τὸ δοῦλο, ἐκεῖ ποῦ τοῦ ἀφιερώνει ξεχωριστὸ μέρος τὸ κείμενο τὸ γερμανικό. Τί νομίζετε; Ὡς καὶ τὰ καθημένα τ'ἀγάλματα, προτεῦ μᾶς τὰ στήσῃ, τὰ πέταξε καὶ δάφτα στὸ γιανό.

Βλέπετε πῶς ἐνκντίο μα; ἢ καθαρέβουσα ἔχει ὄχι μόνο τις φωνές, ἔχει καὶ τὴ σιωπὴ.

Καὶ τώρα σὰς ῥωτῶ: Ἐτσι δείχνει ἓνα ἔθνος πῶς ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν; Γιὰ μᾶς πιά ὅ τι θέλετε. Μὰ ἢ ἀλήθεια τί γίνεται;

Καλὰ ὅμως ποῦ κάτι μᾶς ἀπόμεινε καὶ μᾶς τοὺς δυστυχισμένους! Μᾶς ἀπόμεινε ὁ καθρέφτης. Ἐχομε τὸν καθρέφτη ἐκδικητὴ μας, γιὰτὶ φαντάζουμαι καὶ

κείνονα ποῦ μετέφρασε *όλοκληρον* τή μελέτη, καί κείνονε ποῦ τή δημοσίεψε, σάν κοιτάζονται στόν καθρέφτη. Θά δυσχεραστῶνται εἶναι ἀσκημομούρα ἢ ψεφτιά.

Ὁ φίλος μου ὁ Λαμπρίδης τουλάχιστο δέν ἔβλεπε μήτε *ἀλόκινη* μήτε μισή μετάφραση. Μά εἶναι τάχατες σωστό; Προσμέναι, λέει, ὥσπου νά βγῆ ἄλλη μεγαλύτερη ἐκδοχή καί μέ τόν ἴδιον κόπο νά πικιήται ὁ Χατζηδάκης. Τότες πιά, ὅπως ξέρει ὁ καθένας, θά μάθουμε τή ἀλήθειαν.

Καλό πρῶμα δέν εἶναι οἱ ἀκατάπικτες ἀφῆες οἱ φιλονικίες. Στό τέλος, ξεραίνονται τά μυαλά, καί τίποτις δέν κερταθώνεται. Λένε πολλοί πῶς εἶναι ὠφέλιμο νά συζητοῦμε. Ναι, ὡς ἕνα βαθύ. Πρέπει ὅμως καί κάτι νά κάνουμε. Πῶς καί πῶς δέν ἔχουμε νά ποῦμε! Κοιτάξτε τήν Ἑλλάδα, κοιτάξτε τὸ λαό, κοιτάξτε τή ζωή, κοιτάξτε τήν ἱστορίαν — κοιτάξτε τόν κόσμο τῆς ροιτασίας τόν ἀπέραντο. Ἐκεῖ ἀψηλά νά πεταχτοῦμε καί νά μείνουμε, γιὰ τὰ προσωπικά καί τὰ πεισματικά, ὄχι μόνο τὸ νοῦ μας θά μας φάει, μά καί τήν καρδίαν μας θά μας τή γκαλάσῃ σπλάθειαν, δηλαδή θά μας τήν κατστρέψῃ. Τειριάζει κάποτε καί νά σωπκίνομε, γιὰ νὰρήσομε πιά τόν ποιητή, ἄγρια, θρησκευτικά, ἰσόφυχα, νά συλλογῆται τήν Ἀγάπη καί τήν Ἰδέαν.

25 τοῦ Γενάρη, 1903.

I. Ψ. Λύης

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΦΑΟΥΣΤ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον φύλλον)

B

Μιά ποῦ εἶδεν ὁ Φάουστ τήν Ἑλένην, δέ μπορεί πιά νά μείνη περισσότερο στήν αὐτοκρατορικὴ αὐλή, ὅπου οἱ διασκευάσεις καί οἱ κῆμοι καὶ ἑλασεῖ μάταιες ἀπολύσεις δέ, εἶναι πιά γιὰ νά τόν εὐχριστοῦν καθόλου· ἡ ζωὴ του ἀπεδῶ καί μπρός ἔχει τόν ὠρισμένον της σκοπό, ὄχι μόνο γιὰ τήν ἐπιθυμίαν γιὰ τήν ἀνώτερη μόρφωση, μά καί τήν καθερῆ ἐπίγνωσιν μαζί του πῶς μπορεί νά βρεθῆ αὐτὴ ἡ ὑψηλότατη μόρφωση· ἀπ' αὐτὴ τῇ στιγμή παίρνει ἀρχή ἡ πνευματικὴ του καλλιγενεσίαν. Ἀπόφραση παίρνει νά ἀφιερώτῃ ὅλην του τήν ἐνεργητικότητά σ' αὐτὸ τὸ μοναδικὸ σκοπό, τήν κατὰκτησιν τῆς Ἑλένης — ἄλλη συμβολικὴ ἀποτύπωση αὐτοῦ, ποῦ εἶναι φανερώτατη ἡ σημασίαν της. Ὅσοι ἀπὸ τὸ ταξίδι του στήν Ἰταλίαν, ὅπου τοῦ φανερώθηκαν ἡ πραγματικὴ σημασίαν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἔλας οἱ ξεχωριστὰς πνευματικὰς δυνάμεις του ἑκάστη παίρνον αὐτὸ τὸ δρόμο, γιὰ νά σωματοποιήτῃ σὺν πειρασμοῦ του καί σὺν ἔργου του τὸ ἰδε-